

ב"ה

גליון דברי תורה

מאמר בעניני דיומא ופרשת השבוע

פרשת עקב

ביאור ענין התפשטות ארץ ישראל - קיום
המצוות בדרגת תורה
חזרה ס"ג פרשת עקב תשפ"ה

פנינים ופתגמים

שב"ק פרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ו

גליון מ"ד + פרשת עקב + שנה כ'
שנת תשפ"ו לפ"ק

י"ל ע"י

מכון תולדות יהודה סמינריון

לחוצאת ספר
ב"ק מין רביע שלישי

מהדורת שמואל אליעזר

**פטרון הגליון
מהדורת שמואל אליעזר**

לזכר נשמת ידידינו הרב החסיד
הר"ר **שמואל אליעזר** ב"ר **יחזקאל** ע"ה
נלב"ע ט"ו סיון תשפ"ד לפ"ק

וזוגתו האשה היקרה והחשובה
מרת **שרה** ב"ר **אליעזר** ע"ה
נפטרה י' כסליו תשע"ט לפ"ק

•

ולזכר נשמת הרב החסיד
הר"ר **שמואל קלמן** ב"ר **יעקב דוד** ע"ה
נלב"ע ביום שמח"ת תשס"ה לפ"ק

כל הזכויות שמורות
למכון תולדות יהודה סטיטשין
להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו שליט"א

Mailing Address:

1465 61st Street
Brooklyn NY 11219
Tel. 718.438.0032 #3
Fax: 718.228.7466

e-mail: toldosyehuda@thejnet.com

הרשמה:

לקבל הגליון מדי שבוע ע"י e-mail
ניתן לפנות למכון

מערכת השיעורים:

718.536.2347

אפסטעיט: 845.818.0048 | קנדה: 14387711003
ארה"ק: 0723323310 | אנגליי: 03301759024

פרשת עקב

חזרה של"ס פרשת עקב תשפ"ה
(בעיד חיפה ב' ראח)

ביאור ענין התפשטות ארץ ישראל – קיום המצוות בדרגת תורה

בפרשתן האריכה תורה בשבח ארץ ישראל, ובסיום הפרשה כתיב (יא, כד-כה) 'כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה, מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבלכם, לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ה' אלקיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם'. ודרשו חז"ל (ספרי טו), 'כל מקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו הרי הוא שלכם וכו', הרי שכבשו ח"ל מנין שמצוות נהגת שם, הרי אתה דן נאמר כאן יהיה ונאמר להלן יהיה, מה יהיה האמור כאן מצוות נהגות שם אף להלן מצוות נהגות שם'. ובפשטות זהו המכוון במה שאמרו ז"ל (שם ריש דברים) 'עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות', כי משיח הרי יכבוש את כל העולם, ומדין כיבוש יהיה דין כל הארצות כארץ ישראל.

א.

ענין ירושת הארץ הוא הורדת הנהגת התורה בעולם הטבע

ונבוא לבאר ענין זה, שכל מקום שכבשוהו יש לו דין ארץ ישראל, ושעתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות. ונקדים שיש כמה מדרגות בכיבוש ארץ ישראל, כי מהות כיבוש ארץ ישראל היא שמורידים את הנהגת התורה לתוך ישוב העולם ומעשה בראשית, כי בעלמא ההנהגה היא בדרך הטבע, אך כשישראל יושבים על אדמתם ומקיימים שם תורה ומצוות כראוי, הינם מזככים את הטבע, עד שכל הטבע משתעבד אל הנהגת התורה, ומתקיים מה שנאמר (דברים יא יב) 'עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה', שההשגחה האלקית נראית בעין, והיינו שרואים שההנהגה היא ע"פ תורה.

אוה"ע סבורים שעולם הזה שייך להם ולכן פתחה תורה במעשה בראשית

וכל הטעם שפתחה התורה בבריאת מעשה בראשית הרי זה כדי לתת לישראל נחלת גוים, כיון שאומות העולם טוענים לסטים אתם, כתבה התורה כנגדם 'בראשית ברא', שהוא בראה והוא נתנה לאשר ישר בעיניו (רש"י בראשית א, א). וטענת אומות העולם היא שתורה ומצוות הם ענינים שמימיים, ואין להם מקום בתוך הטבע במקום התחתונים, ואכן הינן מסכימות עם כך שדור דעה נמצא במדבר, כי המדבר איננו חלק מישוב העולם, וכמו שהנהגת דור המדבר היתה בנסים ונפלאות למעלה מהטבע, שזהו המקום הראוי אל הקדושה, אבל כשבאים להוריד שכינה בתחתונים אשר אליבא דאמת עיקר שכינה בתחתונים, על זה טענתן בפיהן 'לסטים אתם', כי הינכם גוזלים את מעשה בראשית שהוא בחי' חול ולא קודש, וראיה לכך שבריאת מעשי בראשית היתה בימות החול ברא ה' את העולם, ואילו התורה ניתנה בשבת (שבת פו:), הרי לן שמעשי בראשית אינם שייכים אל התורה ואל הקדושה.

בתוך הטבע גנוז אלקות משם אלקים שגדול משם הוי"ה

אבל רצון הקב"ה להראות שאין עוד מלבדו, והכוונה העליונה היא שיתגלה כי הקב"ה הוא אלקי השמים ואלקי הארץ, ואדרבה עיקר שכינה בתחתונים (בר"ר יט, ז), ודייקא בעולם הטבע אשר הוא כהסתר על אלקות מונח אור גדול, כי כל מקום שמתגברים בו החושך וההסתר הרי זו הוכחה שגנוז שם אור נעלה, בבחי' 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול' (ישעיה ט, א).

וכן פירש האריז"ל (שעה"כ דרושי יו"כ ד) מה שאומרים ביום הכיפורים 'הוי"ה הוא האלקים', שאלקים בשורש גדול מהוי"ה, ולכן אומרים 'הוי"ה הוא האלקים' כי כך הוא הסדר שקטן נתלה בגדול. והביאור, שאחר זיכוך הטבע יהיה הגילוי של בחי' אלקים גדול מהגילוי של שם הוי"ה, וכמו שיתרון האור הוא מן החושך.

קיצור: עיקר ענין ירושת הארץ הוא הורדת הנהגת התורה אל תוך הטבע להראות שהטבע משועבד לתורה, כל טענת אוה"ע לסטים אתם הרי זה משום שסבורים שהתורה שייכת למדבר ולא לישוב העולם וישראל גזלו מהם טבע העולם, רצון הקב"ה להראות שאין עוד מלבדו ואין הטבע הסתר על אלקות, גילוי שם אלקים שממנו נעשה הטבע גדול טפי מהגילוי של שם הוי"ה.

ב.

חטא המרגלים היה לשון הרע על ארץ ישראל

זאת היתה טעות המרגלים שהיו בדור המדבר, כמבואר בחז"ל (ערכין טו). שחטאם היה לשון הרע, ובפשטות תמוה הדבר, הלא דיברו על ארץ ישראל ולא על בן אדם, והיכן מצינו שייאסר לדבר לשון הרע על איזו ארץ. ועוד צ"ב מה שמצינו בדברי חז"ל שהפליגו מאד בחומר חטא זה, ואמרו (שם טו): שהוא שקול כנגד ג' עבירות החמורות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, וכן אמרו (שם טו): שלא די לו גיהנם, שנאמר (תהלים קכ, ד) 'חצי גיבור שנונים עם גחלי רתמים', וגם זה תמוה, וכי נאמר שהוא עובד עבודה זרה, והרי העובד ע"ז ומגלה עריות הרי הוא כגוי גמור, והאם המדבר לשון הרע שקול כעובד ע"ז ממש, ויש להרחיקו ממחנה היראים בכל מיני הרחקות כאחד המינים.

חומר לשון הרע הוא מצד שורשו כי הוא אומנותו של נחש

אלא נימא שבחטא המרגלים גנוז שורש כל ענין לשון הרע, ובזה אף יובן החומר הגדול של לשון הרע, כי חכמינו הגדירו כל דבר לפי שורשו, אע"פ שחטא לשון הרע בפועל אינו חמור כל כך כפי שמגדירים אותו חז"ל, שהרי אין חייבים עליו מיתה וגם לא כרת, ואפילו אין מלקין על דיבור לשון הרע, ויש כמה וכמה סיבות להקל בעונש המדבר לשון הרע, בין מצד שקל מאוד להכשל בזה, ובין מצד שרואים שיראים וגם שלמים נכשלים בזה, ובודאי אינם נחשבים כרשעים גמורים מחמת דיבור לשון הרע, וכל זה הוא מצד הפועל עצמו, אבל בשורש הוא עוון חמור מאוד, כיון שזהו אומנותו של נחש, וכל עיסוקו של הנחש הוא לדבר לשון הרע, ומצד זה הוי לשון הרע עוון שורשי וחמור עד מאוד. ואכן מטעם זה מתגבר היצה"ר כל כך להכשיל בני אדם בעון זה, ומאידך גיסא זוהי ג"כ סיבה להקל בעונש החטא, אבל בשורש הוא עוון חמור.

כל לשון הרע הוא שקר משום שמשמעו שהוא בעצם רע

והלשון הרע של הנחש הוא, כי הנה ישנם דברים בעולם שגלוי וידוע שהם טובים וראויים, ולעומתם יש דברים שלא נתגלה הטוב שבהם, וכגון כשמדברים על אדם שעשה מעשה רע, הרי זה משום שלא נתגלה שהוא טוב בעצם. דחזינן שאזהרת התורה לא לדבר לשון הרע נאמרה בלשון 'לא תשא שמע שוא' (שמות כב, ל) ובזה כללה תורה הן קבלת לשון הרע והן סיפור לשון הרע, כמו שדרשו חז"ל (פסחים קיח). קרי ביה לא תשיא, וצ"ב

מדוע כינתה תורה דיבורי לשון הרע בשם 'שמע שוא', הלא לשון הרע נקרא כשמדבר אמת, ואילו כאשר אומר שקר הרי זה מוציא שם רע ולא לשון הרע.

וביאור הדבר, כי מי שהוא טוב בעצם ורק בדרך מקרה נטפל אליו מעשה רע, דעת לנכון נקל שאינו ראוי לספר מן הרע [אלא אם הסיפור הוא לתועלת, אבל אם אינו לתועלת אין טעם לדבר מן הרע], כיון שעיקרו ועצמותו של האדם טובה היא, ואם מספר את הרע ועושה הימנו 'עסק', הרי מובן מזה בעל כרחנו שהוא מייחס את הרע אל האדם באופן שהוא עצמותו ומהותו, כי אם היה מודה שמהותו העצמית טובה, איך יעשה עסק מן הטפל ויניח את העיקר, ונמצא שבדיבור שלו מגדיר את הלה כרע בעצם, וזהו שקר גס, כי כל בר ישראל עצמותו טוב הוּא.

אך העולם הגשמי מסתיר על הטוב שיש בכל דבר, שהרי על כל מה שנברא במעשה בראשית כתיב 'וירא אלקים כי טוב', וראיה זו היא ראייה אלוקית שרואים בה את הטוב שבכל דבר, אבל האומר על דבר גשמי שאינו טוב, הרי זה לשון הרע, וזהו אומנותו של נחש.

המרגלים דיברו לשון הרע על ארץ ישראל שא"א להשרות שם את השכינה

כן הדבר לגבי דיבור המרגלים על ארץ ישראל, והלשון הרע שבכך היה בבחינה זו, כי אמרו שאי אפשר לעשות שם דירה להקב"ה, כיון שיש שם קליפות גדולות, 'עמלק יושב בארץ הנגב והכנעני יושב על הים' (במדבר יג, כט), והיא 'ארץ אוכלת יושביה' (שם פסוק לב), שכל זה מורה על קליפות גדולות שאחוזות שם, ולכן על ישראל להשאר במדבר. והרי זה לשון הרע שורשי ויסודי, כי רצון הקב"ה הוא להראות שאין עוד מלבדו, ויש להקב"ה מלחמה גדולה עם הסט"א שיתגלה כי אין מקום בעולם ששולט בו הסט"א והוא הבעלים שם, כיון שאין עוד מלבדו, ועל ישראל מוטל לגלות דבר זה.

לשון הרע של המרגלים היה כהודאה לטענת הסט"א

וכשדיברו המרגלים על ארץ ישראל דיברו על יסוד הכוונה העליונה, והמרגלים היו אנשים גדולים, והיה נראה כאילו אנשים גדולים כאלה הודו לסט"א שהתחתונים שייכים להם ח"ו, ואי אפשר לעשות להשי"ת דירה בתחתונים. לכן חרה בהם אף ה', ואמר הקב"ה 'והם לא ידעו דרכי' (תהלים צה, י), היינו שלא ידעו את דרכי ה' שחפץ לגלות כי אין עוד מלבדו.

ולכן נשבע הקב"ה ואמר 'חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ' (במדבר יד, כא), כיון שכל העולם הוא של הקב"ה, וצריך שכבוד ה' ימלא את כל הארץ כולה.

צריך 'כח מעשיו' של שם אלקים כדי לתת לישראל נחלת גויים

זהו הטעם שפתחה התורה ב'בראשית' משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים', היינו הנחלה שסבורים הגויים ששייכת להם, עולם הזה התחתון. ולזה בעיני 'כח מעשיו', היינו כח שם אלקים, שכן בכל מעשה בראשית לא נזכר רק שם אלקים, ושם זה הוא שורש הטבע, ובכוחו הגדול של שם זה יתגלה שכל הטבע מושגח בהשגחה עליונה. וכן משה רבינו ביקש בעת חטא המרגלים 'ועתה יגדל נא כח ה'' (במדבר יד, יז), היינו שיגדל כח ה' כדי שיוכלו להכנס לארץ ישראל.

ישוב ארץ ישראל הוא גם מצד הטבע, והמצוה שבה באה כדי לזכך את הטבע

וארץ ישראל הוא מקום שההנהגה שם היא בדרך הטבע ועולם כמנהגו נוהג, וגם מצות ישוב ארץ ישראל היא מצוה השייכת למעשה בראשית, היות שיש מצוות שמקורן רק בתורה, אבל יש מצוות שנוהגות בעולם מצד מעשה בראשית, ואע"פ שהן מצוות גדולות מכל מקום נטבעו במעשה בראשית, ומצות ישוב ארץ ישראל היא חד מיניה, כי ענינה כדי שיהיה לישראל ארץ משלהם, כי מצד טבע מעשה בראשית יש לכל אומה ארץ משלה, וישראל היו ג"ר ראויים לקבל את ארץ ישראל גם לולא מצות ישוב ארץ ישראל, אבל הקב"ה רוצה לזכך את ארץ ישראל, לכן ציוה מצוה מיוחדת על ישוב ארץ ישראל, ונמצא שלא יושבים בארץ ישראל מחמת הטבע אלא מחמת המצוה, ואע"פ שהיא אכן מכלל הטבע, מכל מקום הרי כל הטבע הוא ג"כ תורה, ונמצא שיושבים בה מצד המצוה שבתורה.

אין בארץ ישראל נסים גלויים אלא זיכוך הטבע

ומכח המצוה נעשה ישוב ארץ ישראל מקום שמגלה שכל הלכות הטבע הן רק כלים לתורה ומצוות, ואין כלל מציאות של טבע, כי מזדכך מעשה בראשית, ונראה בעליל ש'עניני ה' אלקיך בה', היינו שיש בה השגחה מיוחדת, וכגון ע"י מצות שמיטה ויובל, ששובתים בהן מעבודת האדמה, ואע"כ הפרנסה מצויה, והרי זה זיכוך מעשה בראשית, שהרי אינם

נסים גלויים שמשברים את הטבע ומבטלים אותו, אלא הם נסים בתוך הטבע, ומתגלה שכל מעשה בראשית משועבד להלכות התורה.

קיצור: חטא המרגלים נחשב לשון הרע אע"פ שדיברו רק על הארץ ולא על אדם, שמה שמחמירים חז"ל על לשון הרע הרי זה משום שבשורש הוא עוון גדול כיון שזוהי אומנותו של נחש, לשון הרע בפועל לא חמור כ"כ ויש כמה סיבות להקל מן העונש אבל השורש הוא חמור, ענין אומנותו של נחש הוא לומר שהבריאה אינה טובה אף שנאמר 'וירא אלקים כי טוב' הרי זה ראייה אלוקית אבל לא התגלתה, גם המרגלים אמרו שא"א להוריד את השכינה בארץ ישראל מחמת הקליפות הגדולות, ועל זה יש לה' מלחמה עם הסט"א והיה נראה שהמרגלים מודים בזה לסט"א, לכן חרה אף ה' ונשבע שעוד ימלא כבוד ה' את כל הארץ, ואכן צריך לזה כח גדול וזה ענין 'כח מעשיו וגו' לתת נחלת גוים' וכן משה ביקש 'גדל נא כח אדני', באר"י ההנהגה לפי הטבע אבל מושגחת ע"י עיני ה', כל מצות ישוב ארץ ישראל היא מכלל מעשה בראשית כמו שיש לכל אומה ארץ שלה והמצוה היא רק לזכך את הטבע היות שיושבים בה מחמת המצוה, וכיון שההנהגה בה אינה ע"י נסים שמבטלים הטבע הרי מתגלה ההשגחה שבטבע כגון שהפרנסה מצויה אף בשמיטה ויובל.

ג.

שינוי הטבע הוא גרוע כיון שגם הטבע משועבד אל התורה

ובמסילה נעלה לבאר את פירושו הידוע של הרה"ק הר"ר זושא זי"ע (הובא בנועם אלימלך פר' בהר) על מה שנאמר (ויקרא כה, כ-כא) 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים', שהקשה אמאי האריכה התורה לפרש את דבר הקושיא 'מה נאכל', הלא התורה מדקדקת בלשונה, והול"ל לומר את התירוץ גרידא והקושיא ממילא ליתא. וביאר הר"ז שלולא היו שואלים 'מה נאכל' לא היו צריכים ציווי על הברכה, ורק אם ישאלו 'מה נאכל' ולא יהיה להם ביטחון, אזי בעי ציווי כדי לזכות לברכה מחודשת, עכת"ד עיי"ש. ולדרכינו יבואר, כי הנסים בארץ ישראל הם נסים בתוך הטבע, וכניסי הפורים שהיו בדרך הטבע, ודרשו חז"ל (מגילה יא.) על נס פורים את הפסוק (תהלים צח, ג) 'ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו', והיינו שראו בתוך הטבע את ההשגחה, ואילו על נס גלוי הלא אמרו חז"ל (שבת נג:) 'כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית', כי כיון שדרך הטבע משועבדת להנהגת התורה, הרי אין צורך לשנות סדרי בראשית.

שורש הטבע בשם אלקים, והוא מגלה את ה' כמו הנסים שמשם הו"ה

ולעתיד לבוא כשיבוא המשיח יראו בחוש שכל הטבע מושגח בהשגחה, ומי שהוא בר דעת מכיר בזה גם היום, אבל לעתיד יהיה הטבע כל כך מזוכך, עד שיהיה בלתי אפשרי לטעות בזה, ולא תהיה כלל בחירה על זאת, ואז יראו שאין הטבע הסתר כלל. כי לעת עתה מדמים אנשי העולם שהטבע הוא הסתר על אלקות, והרי זו טעות שמקורה מאומות העולם, אבל אליבא דאמת בתורה לא מצינו כלל כינוי שם 'טבע', והוא שם המוזכר בלשון הראשונים ומקורו מאומות העולם, כי באמת הטבע הוא הנהגה של שם אלקים, וכמו שיש שם קדוש שפועל נסים, כן שם אלקים פועל את הטבע, שהרי הטבע לא נעשה מאליו, ועל כרחין נימא שהקב"ה עשאו, ואם כן הרי הוא גילוי על ה' ממש כמו שהנסים מגלים את ה', ואין שום הבדל ביניהם. ומה שהטבע מסתיר על אלקות הרי זה טעות העולם, וכשיבוא משיח לא יהיה שייך לטעות בזה, ויכירו בבירור שכל חוקי הטבע הם הלכות התורה, שהרי אסתכל הקב"ה באורייתא וברא עלמא (זוה"ק ח"א קלד.), שהלכות התורה השתלשלו עד לטבע.

אם לא היו מקשים מה נאכל בשמיטה לא היה נס אלא זיכוך הטבע

ואם צייתה התורה לשמור שמיטה ויובל, הרי ודאי שיהיה מה לאכול בהן, ואף שלא נודע איך יהיה הדבר, אבל ודאי יהיה, ואין צורך לשנות עבור זה את הטבע, כיון שכבר בתחילת בריאת העולם קבע הקב"ה שתהיה ההנהגה ע"פ תורה. ורק כאשר יאמרו 'מה נאכל' יתקלקלו צינורות הטבע ע"י קושיא זו, ומעתה יצטרכו ציווי חדש, ואכן ע"י ציווי זה יעשה נס גלוי של 'ועשת את התבואה לשלש השנים', שע"ז יראו בחוש שיש להם לאכול, ובזה תתורץ קושייתם 'מה נאכל', אבל בלעדי קושיא זו היו מקבלים השפע שלא באופן של מענה לקושיא, אלא היו רואים במציאות שפרנסתם מצויה.

קיצור: מה שהטבע הוא הסתר על אלקות איננו רק טעות העולם, בתורה עצמה אין מושג של 'טבע' שהרי הטבע לא נעשה מאליו רק ע"י שם אלקים, כמו ששם הו"ה שפועל נסים מגלה אלקות כך שם אלקים מגלה אלקות ולעתיד יזדכך העולם ולא יוכלו לטעות בזה, אם לא היו אומרים בשמיטה 'מה נאכל' היתה הפרנסה מצויה מחמת הטבע כיון שהוא משועבד לתורה, כששואלים מה נאכל צריכים ברכה מחודשת ואז מקבלים ההשפעה בדרך נס.

ד.

תורה בחי' עולם הבא, מצוות שייכות לעולם הזה

אמנם, כיון שעיקר ירושת הארץ ענינה הורדת הנהגת התורה אל העולם, יש בה שתי מדרגות, שהן נגד שתי המדרגות של תורה ומצוות, כפי שמצינו בחז"ל שנקטו תמיד במתק לשונם 'תורה - ומצוות', ואכן בתורה יש ג"כ מצוה של לימוד התורה אך זוהי מצוה ככל המצוות, אבל מדרגת תורה האמורה כאן היינו התורה עצמה שהיא נעלה מן המצוות, כמו שאמרו (מ"ק ט:): על הפסוק (משלי ג, טו) 'כל חפציך לא ישוו בה' אפילו חפצי שמים, שמצוה שיכולה ליעשות ע"י אחרים אינה דוחה תורה. וכן אמרו (סוטה כא): שתורה נקראת 'אור', והיא מגינה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, ואילו מצוה נקראת 'נר' שמאיר רק לפי שעה, וכמו כן מצוה מגינה רק בעידנא דעסיק בה.

וביאור שתי מדרגות אלו הוא, כי התורה היא אור, ומצוות לימוד התורה היא מצוה המיועדת להתקשר עם אור זה שנקרא אור התורה. וכתיב (בראשית א, ה) 'ויקרא אלקים לאור יום', נמצא שהתורה היא בחי' יום, וכתיב (תהלים קד, כ) 'תשת חושך ויהי לילה' ואמרו חז"ל (ב"מ פג:): זה עולם הזה שדומה ללילה, ואם כן תורה שהיא אור ובחי' יום הרי היא במדרגת עולם הבא ולא עולם הזה, ואילו מצוות שייכות לעולם הזה.

הנביאים לא השיגו לראות את העולם הבא ותלמיד חכם שהיינו הך

וכן מצינו בדברי חז"ל (ברכות לד:): שני מאמרים הסמוכים זה לזה בסגנון אחד, המאמר הראשון הוא, 'כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלקים זולתך', והמאמר השני הוא, 'כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך'. ומתורף הדברים נראה דהיינו הך, שעולם הבא הוא בחי' תלמיד חכם שעוסק בתורה, ולכן על שניהם נאמר 'עין לא ראתה אלקים זולתך', כי התלמיד חכם חי חיי עולם הבא, בבחי' 'עולמך תראה בחיך' (ברכות יז:).

בשבת ניתנה תורה כי היא מעין עוה"ב ויומא דנשמתין

ומהאי טעמא אמרו חז"ל דכו"ע מודי שבשבת ניתנה תורה (שבת פו:), כי שבת היא מעין עולם הבא (ברכות נז:), ובזוה"ק (ע' זוה"ק ח"ג צה:): אמרו ששבת

היא יומא דאורייתא, וכן איתא התם (ח"ב רה.) שהיא יומא דנשמתין ולא יומא דגופא כלל. והיינו שאינה ענין השייך לעולם הזה, אלא לעולם הבא, וכמו הנשמה, אף שגם הגוף יש לו חלק לעולם הבא, אך זהו משום שהגוף יתאחד עם הנשמה, אבל שבת היא כולה נשמה, שהיא ענין עולם הבא. ונמצא שהתורה היא מציאות של עולם הבא.

קיצור: כיון שירושת הארץ היא הורדת הנהגת התורה לעולם יש בה ב' מדרגות נגד תורה ומצוות, תורה נעלה ממצוות והיא מגינה גם בעידנא דלא עסיק בה כי היא בחי' אור ולא נר שמאיר רק לשעה כמצוות, אור הוא בחי' יום ובחי' עולם הבא לעומת עולם הזה שדומה ללילה שזו מדרגת מצוות, גם על תלמיד חכם ועל עולם הבא נאמר 'עין לא ראתה אלקים זולתך' שתלמיד חכם חי חיי עוה"ב, לכן ניתנה תורה בשבת ושבת היא יומא דאורייתא כיון ששבת היא מעין עולם הבא והיא יומא דנשמתין ולא יומא דגופא.

ה.

כללות טעם כל המצוות הוא 'יחוד קוב"ה ושכינתיה'

ואפשר ליתן פנים מסבירות לכך שהתורה היא ענין עולם הבא, שהרי בתורה נתבארו כל המצוות, וכן לימוד התורה צריך להיות על מנת לשמור ולעשות ולקיים, וכל מה שצריכים לדעת בענין המצוות הרי הוא אמור בתורה, הן הלכותיהן והן טעמיהן אחת מהנה לא נעדרה. והטעם היסודי של כל המצוות כולן, כפי ערך התורה בשורשה, ולערך המדרגה הגדולה של התורה שהיא בחי' תורה כנתינתה בסיני, הרי הוא מה שאומרים לפני קיום כל מצוה 'לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה', ובודאי שיש בענין זה סודות גדולים, אבל עיקר הדבר הוא שמקבלים הכרה בה' באופן הנעלה ביותר ששייך, וזהו כלליות טעמי כל המצוות.

קוב"ה בחי' סובב על עלמין, שכינתיה בחי' אלקות שמחיה העולם

וביאור ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה הוא, שיש דרגא הנקראת 'סובב כל עלמין', שהיא דרגא נעלה מן הבריאה, ולא שייך שנברא ישיג אותה, אך יש חלק של אלקות שיוירד אל העולם ומחיה אותו. וקוב"ה הוא החלק שלמעלה מהבריאה, ואילו שכינתיה היא חלק אלקות שמחיה את העולם, ויחוד קוב"ה ושכינתיה היינו שיתאחדו לאחד, כלומר שהאלקות שלמעלה מהבריאה והאלקות שבתוך הבריאה יתייחדו והיו לאחד ולא שנים, ותתגלה בתוך העולם האלקות שלמעלה מהבריאה, ואף שאלקות שלמעלה

מהבריאה היא אין סוף, מכל מקום הגילוי של אין סוף זה זהו ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה.

בתורה מבואר ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה שמישיגים בעולם הבא

ומעתה אי נימא שהתורה מבארת את טעמי המצוות, ותכלית טעמי המצוות הוא יחוד קוב"ה ושכינתיה, הרי מובן מזה שהתורה מסבירה את ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה, כיון שענין זה הוא ההסבר של כל המצוות, ובעבורו נתייסדו המצוות. והרי השגת היחוד הו"ע עולם הבא, שכל ענין עולם הבא הוא שבו משיגים אלקות, והיינו שמישיגים את ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה, והשגה זו היא שכר המצוה שמקבלים בעולם הבא, אם כן מוכח מזה שתורה בשורשה היא ענין עולם הבא, כיון שהיא מסבירה את המצוה, וההסבר של המצוה היא השגת טעם המצוה.

המצוות הן לבושינ שעל ידם מקבלים תפיסה באור המקיף

ובדברי האריז"ל (עץ חיים שמ"ג פ"ג) מבואר, שהמצוות הן בחי' לבושי הנפש, ואילו התורה היא כמזון הנפש. והיינו שהתורה היא אור פנימי, ואילו המצוות הן אורות מקיפין, ומלבוש שמקיף את הגוף הוא כלי לאור המקיף, אף שאור זה לא נכנס בכלי ואינו מושג כמו האור הפנימי, מכל מקום צריך שתהיה בו תפיסה, ולזה צריכים ג"כ כלי, וכמו שהאש צריכה פתילה שבה היא נאחזת, כך האור המקיף צריך בית אחיזה שעל ידו יקבלו תפיסה באור אף שאינו נכנס אל תוך הכלי. ומצוות המה לבושים, והיינו שהן בית אחיזה לבחי' סובב כל עלמין.

שכר המצוה הוא נצחי כי לעולם לא ישיגו מה שפעלו במצוה

וכוונת הדברים, שכאשר מקיים אדם מצוה פועל בזה דבר גדול ונשגב, שהוא יחוד קוב"ה ושכינתיה, ולעולם לא ישיג מה שפעל במצוה זו, כיון שהוא בחי' סובב כל עלמין, וכמה שישגי ויוסיף להשיג עוד ועוד, עדיין לא יגיע לתכלית ההשגה מה פעל על ידי מצוותו. ואכן שכר מצוה הוא שישגי מה פעל ע"י המצוה, אבל שכר מצוה הוא נצחי, היינו שלעולם ישיג יותר ויותר ולא תיפסק ההשגה לעולם, כיון שהוא מהלך נצחי שמוסיף והולך עד בלי סוף, ולעולם לא ישלים להשיג מה שפעל, אף שלעולם יוסיף להשיג.

שכר המצוה הוא הבנת טעם המצוה והבנה זו כתובה בתורה

כי בשעת קיום מצוה מייחד האדם קוב"ה ושכינתיה, והיינו שמביא אלקות בתוך העולם ובתוך כל הגבולים שבועולם, ומגלה בזה שכל הגבולים שישנם בעולם אינם כמחיצה המבדילה בין העולם לבין אלקותו ית', כי אלקותו ית' יורדת לתוך העולם כמו שהיא למעלה מהעולם, ואין הבדל בין למעלה מן העולם לבין העולם ומתחת לעולם, כי הקב"ה הוא למעלה ולמטה ובכל ד' הרוחות שבעולם ואין עוד מלבדו. ואת זאת פעל האדם ע"י עשיית המצוה, ולכן לעולם לא יוכל להשיג בשלימות את מה שפעל, כיון שהוא מהלך אין סופי. וזהו שכר המצוה, וכמו שאמרו (אבות פ"ד מ"ב) 'שכר מצוה מצוה', היינו שהשכר של המצוה הוא המצוה עצמה, היינו ההשגה מה שפעל ע"י המצוה, שזה עצמו ההבנה של המצוה, כי ההבנה של המצוה והשכר של המצוה היינו הך. נמצא שההבנה של המצוה וטעמה האמורים בתורה הן הן החלק שיש לאדם בעולם הבא.

קיצור: תורה היא בחי' עוה"ב כי התורה מבארת את המצוה וטעמה, הטעם השורשי של כל המצוות הוא יחוד קוב"ה ושכינתיה דהיינו השגת אלקות והשגה זו היא שכר המצוה כטעם שכר מצוה מצוה, ומשיגים אותה בעוה"ב, ענין יחוד קוב"ה ושכינתיה היינו יחוד בחי' סובב שלמעלה מהבריאה עם אלקות שבתוך הבריאה שיתאחדו כאחד וגם בתוך העולם תאיר האלקות שלמעלה מהעולם, המצוות הן לבושים שעל ידם מקבלים תפיסה באור מקיף דהיינו בבחי' סובב, והוא בחי' מקיף כי לעולם לא ישיג אדם תכלית מה שפעל במצוה, שכר המצוה הוא ההשגה אבל הוא נצחי כי לעולם ישיג יותר ויותר ולא יגיע לתכלית ההשגה.

1.

כל מדרגה שזוכים אליה בעוה"ז היא מעין עולם הבא וטעימה ממנו

ויש להרחיב את הדברים ולומר, שכל מדרגה שאדם זוכה לקבל בעולם הזה ע"י קיום מצוה הרי זה ג"כ חלק משכר המצוה, שהקב"ה נותן טעימה מעולם הבא בעולם הזה, וזהו גם ענין שבת שהיא מעין עולם הבא. כי לא ברא הקב"ה את העולם הזה באופן שיקיימו בו מצוות ולא יתקרבן על ידן אל הקב"ה, כי לא היתה הכוונה בקיום המצוות שיעבוד האדם עבודה מפרכת כחטיבת עצים בשבעים שנות חייו עלי אדמות ורק אחר כך יזכה לעולם הבא, אלא המצוות כשמקיימים אותן כתיקונן הרי הן 'כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום' (משלי ד, יח), שע"י קיום המצוות מתקרב האדם אל הקב"ה יותר ויותר וזוכה למדרגות, וזהו עיקר טעם המצוה.

הליכה ממדרגה למדרגה של הצדיקים היא בהתקרבות לה'

בזה יתבאר מה שאמרו חז"ל (עירובין ו:): שהמחמיר כדברי בית שמאי וכדברי בית הלל עליו הכתוב אומר 'הכסיל בחושך הולך' (קהלת ב, יד). ויש להבין מדוע נקרא 'כסיל בחושך הולך', ומהו גדר הדברים. והמכוון בזה, שהוא אינו מבין את הכוונה העליונה ותכלית התורה, כי משתוקק להתעלות ממדרגה למדרגה, ולכן בכל עת ועידן מחמיר על עצמו חומרות שלא נהג בהם עד עתה, עד שמגיע להחמיר כדברי בית שמאי וכדברי בית הלל, כיון שבעיניו נחשב בזה כ'הולך' ממדרגה למדרגה, לכן אומרים חז"ל שהליכה זו הוא כמו שנאמר 'הכסיל בחושך הולך', שאינו הולך בדרך הצדיקים אשר 'אורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום', אלא הליכתו היא בחושך, כי ההליכה הנכונה ממדרגה למדרגה היא שמתקרב יותר אל ה' ומשיג אלקות בבירות יתירה, והוא מרגיש יותר את הקב"ה, שזו המדרגה של המצוה.

ענין עליית העולמות בשבת שמתעלים להשיג מדריגות

זהו ענין עליית העולמות שיש בשבת קודש (עץ חיים ש"מ פ"ג), כי בשבת זוכה האדם להתעלות יותר, היות שבת היא מעין עולם הבא, ובימות החול העבודה היא כעבודת חטיבת עצים שהיא יגיעה בלא השגה, אבל בשבת מתקרבים יותר אל ה'. וזה שאמרו תלמיד חכם בבחי' שבת (זוה"ק ח"ג כט.), כי בשבת זוכים לשכר המצוה, ותורה היא השכר של המצוה, כי ההשגה של המצוה, וכל מה שזוכים להשיג ע"י קיום המצוה, וכל המדרגות שמרגישים על ידה, דהיינו הטעם הערב של התורה וקדושתה, הרי הם בכלל שכר המצוה, דהיינו שמתקרבים יותר אל ה' ומרגישים אותו.

תלמיד חכם הוא זה שמשיג רזא דאחד שזהו בחי' שבת

ומציאות תלמיד חכם הלומד תורה היא מציאות של מדרגות והשגות, ולכן היא גם מציאות של עולם הבא, כי התלמיד חכם אינו חוטב עצים גרידא, אלא הוא בעל מדרגה המשיג יותר את המכוון של המצוה, שהוא יחוד קוב"ה ושכינתיה. ושבת היא רזא דאחד (זוה"ק ח"ג כט.) כלומר שהיא זמן היחוד, וכעונתן של תלמידי חכמים שהיא משבת לשבת (כתובות סב:), ולכן בשבת משיגים את היחוד.

קיצור: כל מדרגה שזוכה אליה האדם בעוה"ז היא טעימה מעוה"ב ומשכר המצוה, כי ה' לא חפץ שהאדם יתיגע שבעים שנה כחוטב

עצים ורק אח"כ יקבל השגה אלא שבימות החול יעבוד ובשבת יזכה למדרגות, זהו עיקר ענין הליכה ממדרגה למדרגה היינו מצד ההתקרבות לה' כטעם 'הולך ואור עד נכון היום', המחמיר כבית שמאי ובית הלל וחושב שזה נקרא הליכה הרי הוא ככסיל שבחושך הולך, זהו ענין עליית העולמות בשבת כי בשבת מקבלים הארה משכר המצוה, תלמיד חכם בחי' שבת כי מרגיש את מתיקות התורה שזה משכר המצוה בעוה"ב, שבת היא רזא דאחד היינו זמן היחוד כעונתן של תלמידי חכמים שהיא בשבת.

ז.

אף שמצוה גדולה מתורה מ"מ זה רק אחר שמקבלת מן התורה

ואמרו חז"ל (קידושין מ:): 'כבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול, נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול, נענה רבי עקיבא ואמר תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה'. ולכאורה הריא סתירה מיניה וביה, כי אמר שתלמוד גדול, אבל הטעם בזה משום שמביא לידי מעשה, א"כ נמצא שמעשה גדול.

אלא ביאור הדברים הוא, שכשחקרו חז"ל אם תלמוד גדול או מעשה גדול, לא היתה הכוונה בחקירה זו רק לדעת ערכו של כל אחד מהם לעומת משנהו, כי אין נפקא מינה בזה, אלא עיקר החקירה היא להבין מי מהם הוא המשפיע ומי המקבל, ומי צריך להשפיע לזולתו, התלמיד חכם לבעל המצוות או להיפך. ולפי"ז שייך שיהיה המקבל גדול יותר ומכל מקום הינו מוכרח לקבל מן המשפיע, כי לא יגיע לדרגתו הגבוהה אלא אחר שיקבל מן המשפיע, וכענין שמובא בספרים הק' (עץ חיים שי"ד) על מה שנאמר (משלי יב, ד) 'אשת חיל עטרת בעלה', שאשת חיל שהיא מקבלת מבעלה נעשית עטרה אליו, היינו שהיא גדולה ממנו, שהמקבל יכול להיות גדול מן המשפיע, אבל רק אחר שקיבל מן המשפיע.

וכן הדבר לענייננו, שכדי לקיים מצוה בדקדוקיה ופרטי הלכותיה, וכדי להבין את המכוון של המצוה ואת טעמה, מוכרחים להגיע אל התורה שמבארת כל עניני המצוה, ולכן גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, היינו שהתלמוד הוא המשפיע, ואילו המצוות מקבלות מן התורה, אבל עדיין אין בזה הוראה שהתלמוד גדול בעצם מן המעשה, אלא גדלותו היא מה שמביא לידי מעשה, שרק על ידו יכולים לקיים את המצוה כתיקונה, אבל אחר

שקיבלה המצוה מן התורה שוב היא גדולה מן התורה, כיון שע"י המצוות זוכים לקבל תפיסה בבחי' סובב כל עלמין.

עשו היה צריך להיות בעל מצוות וגדול מיעקב רק לא רצה לקבל ממנו

ומחמת זה היה יכול עשו להתעלות יותר מיעקב, כי עשו הוא יצירה השייכת לעולם הזה, וחזינן שדקדק בקיום המצוות, ששאל איך מעשרין את התבן ואת המלח (רש"י בראשית כה, כז), כי ענינו היה לדקדק במצוות, וכל מה שהגיע לגודל רשעותו היה משום שלא רצה לבטל עצמו אל יעקב, כי יעקב הוי במדרגת התורה, כמ"ש שיעקב ועשו חלקו בנחלת שני עולמות ויעקב נטל עולם הבא (תדא"ז פי"ט), והוא היה 'יושב אוהלים' באהלה של תורה, ועשו נטל את העולם הזה, ותפקידו היה להיות בעל המצוות, והרי ודאי שבעל המצוות צריך לקבל מן התלמיד חכם, ומכל מקום אין זה סותר למה שהמצוה גדולה מן התורה, ואילו היה עשו מקבל מיעקב היה לבסוף מתעלה עליו.

קיצור: כיון שהמצוות הן לבושים ובית אחיזה לאור הסובב הרי הן גדולות מבחי' התורה, וכששאלו אם תלמוד גדול או מעשה גדול הכוונה לחקור מי המשפיע ומי המקבל, ולכן אמרו שתלמוד גדול כי ודאי התורה היא המשפיעה אל המצוות ורק על ידה יודעים איך לקיים מצוות, אך אחר שהמצוות קיבלו מן התורה הן גדולות ממנה כטעם אשת חיל עטרת בעלה, עשו היה שייך למצוות והיה עליו לקבל מיעקב ואז היה מתעלה ומתגדל יותר מיעקב, אך לא רצה לבטל עצמו ליעקב ולכן נעשה רשע.

ח.

ברכת התורה היא ברכה על התורה עצמה, כמו שיש ברכה על מצוות

והנה כתיב (ירמיהו ט, יא) 'על מה אבדה הארץ', ואמרו חז"ל (ב"מ פה:): 'דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם, אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה'. ויש להבין מאי טעמא לא בירכו ברכת התורה, וכי גם על כל שאר המצוות לא ברכו. ויבואר ע"פ החקירה מהו גדר 'ברכת התורה', כי כבר סידר הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ד) את סדר הברכות וחילקן לג', ברכות הנהנין ברכות המצוות וברכות ההודאה שהן ברכות השבח, וחקרו תחת איזה סוג מהן נכנסת ברכת התורה. אבל לענ"ד נראה שהיא גדר מיוחד כעין ברכת המצוות,

שכמו שיש ברכות על המצוות, כן יש ברכה על התורה, ואינה בגדר ברכת המצוות, כי הרי היא ברכת התורה ולא ברכת המצוות, אבל כמו שיש ברכה על מצוות כך יש ברכה על התורה, ואכן יש מהאחרונים שכתבו כן.

שתי ברכות התורה הן על מצות לימוד התורה ועל התורה עצמה

מהאי טעמא מברכים על התורה שתי ברכות, שעל מצות לימוד התורה מברכים 'לעסוק בדברי תורה' שהיא ברכה על הלימוד, אבל בנוסף לזה מברכים 'אשר בחר בנו', ואמר רב המנונא שזו היא המעולה שבברכות (ברכות יא:), ובברכה זו לא מזכירים את ענין הלימוד, כי היא ברכה על התורה עצמה, ולכן היא המובחרת שבברכות, כיון שהיא ברכת התורה ולא ברכת המצוות. והברכה באה להתקשר עם המציאות של התורה עצמה, אשר היא מציאות של עולם הבא.

בבית ראשון לא העריכו את ברכת התורה אלא כברכת המצוות

וזהו ביאור אמרם 'שלא ברכו בתורה תחילה', כלומר שהם לא הכירו במעלת התורה על פני מדרגת המצוות, ואף שאכן היו תלמידי חכמים, מ"מ לא התאימו עצמם אל מדרגת התורה, ולא היתה המדרגה שלהם לפי ערך התורה, כי בעיניהם היתה תורה רק כמו מצוה, ולכן לא ברכו על התורה תחילה, היינו שאף שבירכו עליה היתה הברכה היתה פי ערך של ברכת המצוות ולא כערך ברכת התורה, היינו שלא היתה הברכה על התורה עצמה, כי לא הכירו ביתרון ובמעלה של התורה על המצוות.

חכמה ונבואה שלא משיגות מדרגת ת"ח לא משיגות גם את חטאו בענין התורה

לכן כששאלו לחכמה ולנבואה על מה אבדה הארץ לא מצאו מענה, משום שאמרו חז"ל על תלמיד חכם עצמו 'עין לא ראתה אלקים וזולתך', שאין החכמה והנבואה משיגות אותו, וא"כ כמו כן לא ישיגו את החטא שלו, שהרי אי אפשר להשיג חטא של מי שאין משיגים אותו, וכיון שחטאם היה רק בהכרת מעלת התורה לא השיגו החכמה והנבואה את חטאם, והיה צורך שהקב"ה עצמו יאמר על מה אבדה הארץ.

קיצור: ברכת התורה היא ברכה על התורה עצמה כי כמו שיש ברכה על מצוות יש ברכה על תורה, לכן מברכים ב' ברכות על התורה, ברכת 'לעסוק' היא על מצות לימוד התורה וברכת 'אשר בחר בנו'

היא על התורה עצמה ולכן היא המובחרת שבברכות, בבית ראשון לא בירכו ברכה לפי ערך התורה עצמה רק היו מחשיבים אותה כברכת המצוות, ולא התאימו את עצמם לדרגת תורה שהיא בחי' עוה"ב, ולכן אבדה הארץ, החכמה והנבואה לא השיגו חטא זה כי היות שהם אינם משיגות מדרגת ת"ח עצמו לא שייך שישגו החטא שלו.

ט.

רק התורה עוקרת את המדות הרעות

הכרה זו במעלת התורה היא צורך גדול בעבודת ה', כי אמרו חז"ל (קידושין ל:): 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין כנגדו', וכח היצר גדול עד מאוד, ובדורינו מכירים את גודל כוחו של היצה"ר ביתר שאת, שהרי נתפשט ביותר לדרוש ברופאי הנפש [פסיכאלוג"ן] שיסודם בחכמות חיצוניות, ודרך טיפולם הוא שמעמידים יסוד שהאדם הוא בעל מדות רעות, ואין ביכולתו לעוקרן ולהפכן לטוב, ואכן אם האדם הוא חולה בנפש, דהיינו שהמדות הרעות שבו מתגברות כל כך עד שאינו יכול להשתלב בישוב העולם, אזי אכן ראוי להשתמש בדרכם כדי לצמצם את המדות הרעות באופן שיוכל לחיות בעולם ולהיות מעורב עם הבריות, אך זהו רק כאשר האדם הוא באמת חולה נפש, אבל הרופאים עצמם אומרים על כל בן אדם שלא יתכן שלא יהיה בעל גאווה או בעל תאוה, כי בעיניהם מציאות כל אדם הוא להיות בעל גאווה ובעל תאוה, וזהו הפסול והקלקלה שיש ברופאים אלו שמחמת זה הינם כטריפה ממש, כיון שזה כנגד התורה, ולולא התורה אכן היו צודקים בדבריהם, אבל הלא יש לנו את התורה, ועל זה גופא אומר הקב"ה 'בראתי יצה"ר בראתי תבלין כנגדו', שאין צריך לקחת עבור היצה"ר סמי מרפא, כיון שנתן לנו הקב"ה את תורתו שהיא רפואה טובה וחזקה, כי עוקרת את היצה"ר, והיא היא הרפואה הנכונה, והרופאים אינם מכירים בתבלין זה. ואכן יתכן שלולא התורה אכן לא היה שייך כלל לעקור את המדות הרעות.

כל עניני עולם הזה אינם מציאויות אמיתיות אלא כמו הלילה

ועולם הזה דומה ללילה, הכוונה בזה, כי בלילה שורה החושך, והכסיל בעת הסתכלותו על החושך יאמר שהוא מציאות של חושך כיון שענינו הלכו חשכים ורואה חושך. אבל האמת היא שזה גופיה הוא מחשבה השייכת לעולם הזה, כי העולם הגשמי מדמה אל האדם את מה שאינו מציאות כאילו הוא מציאות קיימת, כיון שאליבא דאמת אין החושך מציאות כלל. כי הנה כשנרצה להמתיק דבר מר או חמוץ נערבו בדבר מתוק, אך

בזה לא יחזור להיות מתוק כמו לא היה כאן דבר מר כלל, אלא הוא מתמצע בין מר למתוק, שאינו מר כמו דבר המר לבדו, וגם אינו מתוק כמו הממתיק לבדו, אבל אם נערב לילה ויום אור וחושך, וכגון בעת הבוקר שמתחיל האור להאיר, הכי נאמר שאין האור בוקע במלוא עוזו מחמת שעדיין מעורב כאן החושך וכמו שמעורב המר עם המתוק, הלא אינו כן, כי יאיר האור במלא עוזו, ואינו מתאמץ לבטל את החושך, ואף אין החושך מתגבר כנגדו, אלא מתבטל כליל מפני האור, ותיכף כשמתחיל האור להאיר מתגלה שהחושך אינו מציאות כלל, ואין כלל על מי להתגבר, כי החושך והלילה אינם מציאות אמיתיות, ואין בכח הלילה ללחום נגד האור, אלא הוא רק עושה עצמו כמציאות, אבל תיכף כאשר מתגלה המציאות האמיתית של האור אזי הלילה מתבטל כליל.

תלמיד חכם לא צריך ללחום כנגד מדות רעות כי הן מתבטלות ע"י התורה

ככל הדברים האלה הוי לגבי כל עניני עולם הזה שדומה ללילה, ולכן יש צורך גדול להכיר מעלת התלמיד חכם, כיון שיש חילוק יסודי בעבודת ה' אם מכירים יתרון התלמיד חכם מאשר אין מכירים אותו, כי אם האדם הוא בעל תאוה או בעל גאווה, הרי אם ירצה להתגבר עליהם יצטרך לברוח מהם, וללחום כנגד המדות הללו, אבל אם זוכים להיות תלמיד חכם מכירים שאין כלל נגד מה ללחום, כי לערך המציאות של העולם הבא והתורה, הרי אין גאווה מציאות כלל והויא דמיון גרידא, וכן התאוה אינה אלא רוח שטות, שרק מעמידה עצמה כאילו היא מציאות אמיתית. וזה שאמר 'בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין כנגדו', היינו שבראתי את היום שדוחה את העולם הזה שדומה ללילה.

המצוות מאירות את החושך באופן שאינו מתבטל לגמרי

אמנם במצוות ישנה כוונה עמוקה, שהן יאירו את החושך באופן שלא יבטלו אותו, ואכן הינן אורות אלווקיים מבחי' סובב כל עלמין, שהמכוון בזה הוא שישאר חושך ואעפ"כ יהיה בו אור, כמו שמצינו במזמור קלט שבתהילים שמדבר בטעם ירידת הנשמה לעולם הזה, שאמר שם (פסוק יא-יב) 'ואומר אך חושך יושפני', אבל למעשה הנני רואה כי 'גם חושך לא יחשיך ממך', שאין החושך מחיצה על האור האלוקי, כי אפשר להאיר את החושך. והוא ענין 'נר מצוה' אשר נר הוא לפי שעה, כי עיקר המצוה היא להאיר בעולם הזה באופן שישאר עולם הזה, כי הקב"ה אינו חפץ בביטול העולם הזה, שהרי הכלל הוא שאי אפשר להשפיע על הזולת אם לא מדברים אליו את השפה שהוא דובר,

וכגון זאת שהיה בידי לומר לפניכם שיעור בעניני קבלה ושמות הק', אבל כיון שלא יבינו את דברי הנני מוכרח לדבר בשפת שומעי השיעור, וכן אם צריכים לפעול בעולם הזה מוכרחים להשתמש בעניני עולם הזה, והרי עולם הזה הוא חיי שעה, לכן מוכרח שתהיה המצוה ג"כ לפי שעה, וממילא נקראת 'נר מצוה', כי היא פועלת בעולם הזה. ולפי ההשגה האלוקית הרי זו פעולה גדולה ונצורה, כיון שמגלה אשר גם לא חושך יחשיך ממך.

שורש המצוות והאלקות שבהן מבטלות את החושך לגמרי

אכן אפשר לקיים מצוות בדרגא רמה יותר, כעין מה שיש לנו היום את מאור העלקטרי"ק במקום הנר, שע"ז לילה כיום יאיר, כיון שמאיר כמעט כמו היום אע"פ שעדיין לילה הוי. אבל יש בחינה נוספת נעלה יותר, והיא שורש המצוות והאלקות של כל מצוה, אשר 'כחשיכה כאורה', כלומר שהחושך איננו נידון כלל, ולפי דעת הקב"ה אין ענין להאיר את החושך, כיון שאין כלל חושך, ולא נוגע כלל למעשה. אבל לפי דעת בני אדם פועל החושך, ולכן צריך להאיר את החושך, ועל זה מקבלים שכר מצוה שיבינו יותר ויותר את פעולתה.

קיצור: בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין כי רק התורה עוקרת מדות רעות, רופאי הנפש שמחליטים שהאדם הוא בעל מדות רעות כופרים בתורה כי התורה מבטלת את הרע ומגלה שאינו מציאות כלל, שעה"ז דומה ללילה שהוא רק העדר ובבוא האור מתבטל ממילא, לולא התורה היו צריכים להלחם בכל המדות הרעות ולברוח מהן אבל ע"י התורה הן מתבטלות לגמרי בלא מלחמה, המצוות הן כנר שמאיר את החושך ובבחי' סובב שהוא אור אלוקי שיכול להאיר את החושך אף שנשאר חושך, אין החפץ לבטל לגמרי את העוה"ז, גם במצוות שייך להאיר את החושך שיהיה כמו אור אבל האלקות של המצוה מבטלת לגמרי את החושך, כי מצד דעת אלוקית אין החושך תופס מקום ורק מצד דעת האדם מאירים את החושך ע"י המצוות.

י.

דור דעה היו יורשים את אר"י בדרגת תורה, ובאי הארץ ירשוה בדרגת מצוות

וכיון שירושת ארץ ישראל היא כדי להמשיך את הנהגת התורה והמצוות בהאי עלמא, לכן אפשר ליורשה בשני אופנים, אפשר לרשת את אר"י בדרגא דתורה, ואז היו דור המדבר נכנסים לארץ, כי הם היו דור מקבלי התורה ושייכים אליה, ואילו דור באי הארץ הם דור המצוות, וכתוב (מלכים ב' יז כו) 'משפטי אלקי הארץ', שהמצוות שייכות לארץ ישראל (רמב"ן בראשית

כו ה), והיינו שהיא דרגת המצוות, אבל שורש כל המצוות הוא התורה, ודור דעה היו דור של תורה, שכן דעת היא תורה.

קריעת י"ס היתה לדור דעה, ובקיעת הירדן לדור באי הארץ

ומחמת שתי מדרגות אלו נעשו שתי בקיעות קודם שנכנסו לארץ ישראל, קריעת י"ס ובקיעת הירדן. כי בזה"ק (תיקו"ז מג.) איתא שקריעת י"ס היתה ענין של 'בקע ימא דאורייתא', וזה נעשה לדור דעה שהיו דור של תורה, אבל למעשה לא נכנסו לארץ ישראל מחמת חטא המרגלים, ורק דור באי הארץ נכנסו לתוכה, ולהם נעשתה בקיעת הירדן.

ים סוף נעשה יבשה ולולא שנטה משה ידו היה נשאר יבשה כי קרי"ס היתה בדרגת תורה

וההבדל בין הבקיעות הוא כמו החילוק שבין תורה ומצוות, כי תורה מגינה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, ואילו מצוות מגינות רק בעידנא דעסיק בהן, וקריעת ים סוף לא היתה באופן שלפי שעה עכבו את המים מלעבור בים, אלא שהים נעשה יבשה, ובמקום שהלכו ישראל היתה יבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם, והמקום שעברו בו ישראל היה נשאר יבשה תמיד, לולא שחזר משה והרים ידו כדי להחזיר את המים למקומם, כדכתיב (שמות יד, כה) 'ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים', כי כיון שנעשה יבשה היה צריך להשאר כך, והיה צורך שמשא יוסיף לנטות ידו כדי שישובו המים, והיא היתה בגדר מכה נוספת למצרים שיחזרו עליהם המים והיא מכלל כל המכות. וזוהי בחי' התורה שמגינה לעולם, ואינה רק לפי שעה.

בירדן עיכבו את מרוצת המים רק לפי שעה, כדרגת המצוות

אבל הירדן הרי נבקע רק מצד אחד, ואילו בצד השני היו זורמים המים כדרכם, נמצא שרק עיכבו את המים לפי שעה שלא יעברו במקום ההוא שעברו ישראל, ולא היו צריכים לעשות פעולה שיחזרו המים, אלא תיכף ומיד שיצא הארון מהים חזרו מימיו למקומם, כיון שמלכתחילה לא נבקעו אלא לפי שעה. כי בקיעה ענינה ביטול מחיצת הטבע, ובקיעה זו היתה רק לפי שעה, כיון שהיתה רק לצורך המצוות, אבל קריעת י"ס היתה עבור התורה בחי' בקע ימא דאורייתא, והיתה לעולם.

קיצור: ירושת הארץ שענינה להוריד הנהגת התורה בעולם שייכת שתהיה בדרגת תורה ובדרגת מצוות, אילו היו נכנסין דור דעה לארץ היו יורשים אותה בדרגת תורה ודור באי הארץ ירשוה רק בדרגת

מצוות, זה ענין שתי הבקיעות לפני הכניסה לארץ, קריעת י"ס היתה לדור דעה והיא בחי' בקע ימא דאורייתא, ונהפכו מצולים ליבשה לגמרי וכך היה צריך להשאיר לעולם כמו תורה שמגינה לעולם גם בעידנא דלא עסיק בה, ורק כדי להטביע את מצרים נטה משה ידו להחזיר הים, אבל בקיעת הירדן היתה לדור באי הארץ והיתה רק לפי שעה שערכו את המים ממרוצתם ותיכף שיצא הארון חזרו המים מאליהם.

יא.

לא תיתכן מציאות של דבר הרשות שאין בו התייחסות להקב"ה

אך המצוות יש להן גם התפשטות, וזה כענין מה שאמרו 'עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות'. כי הנה יש עניני רשות שאין עליהם מצוה אבל צריכים לעשותם מצד הטבע, כגון אכילה ושתייה ושאר צרכי הגוף. והראשונים האריכו בענין, ובפרט בספר חובות הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ד) שאין באמת דברי רשות, כי אם עושים אותם לשם שמים הרי הם מצוות, ובלאו הכי הם בגדר עבירה. ושמעתי בשם איזה ראש ישיבה דבר נפלא, כי האומר שתייתכן מציאות של דברי רשות, הרי זה אפיקורס גמור, כי כל דבר שבעולם מתייחס אל הקב"ה, אם הוא מצוה הרי הוא רצון ה', ואם הוא עבירה היא כנגד רצון ה', אבל יש בו התייחסות עכ"פ אל ה', אבל כשאומרים שיש דבר רשות הרי אמרו שדבר זה אינו נוגע כלל אל הדת ורצון ה', וזהו אפיקורסות, כי איך שייך שיהיה דבר שלא נוגע אל הדת, וכי יתכן שיהיה דבר שלא מתייחס אל ה', ואין לומר שאין נפק"מ כלל אם עושה אותו או לא, כי כל דבר נברא רק למען ה', או לעשות בו רצון ה' או שיהיה נסיון לאדם שימנע ממנו עבור רצון ה', אבל דבר רשות החולק רשות לעצמו לא שייך כלל.

כל דברי הרשות יונקים ממצוות ואפשר לקיימם לשם מצוה

אמנם ידוע שהצדיקים, ובפרט הצדיקים שדרכם היתה מיוסדת על תורת הסוד, שהם א' היו אוכלים למען שיהיה להם כח לעבוד את ה' אח"כ, אלא האכילה עצמה היתה עבודה, והרה"ק מאפטא זי"ע היה אוכל אכילה לשם אכילה וכמו שאכלו הכהנים קדשים, וכן היו ישנים משום ששינה היא מצוה, וכיו"ב. ולכאורה תיקשי על זה, איך יש בכוחם לחדש מצוות, ומה יעשו לאיסור 'בל תוסיף', ואיך יש מקום לאכול ולישון לשם מצוה אחר שאינן מצוות, ואם לא אוכל לקיים ע"י האכילה ההיא מצוה, איך הינה נחשבת למצוה. אלא הביאור הוא שכאשר יתגלו סודות התורה יראו שכל מה שנברא

במעשה בראשית שורשו במצוה, ואפשר לכנותו כהידור מצוה או כאבזירייהו של המצוה, אבל יש לו שייכות אל המצוה והוא יונק הימנה^א.

לעתיד יהיו מחוייבים לקיים את המצוות עם כוונת הסודות

ולעתיד יתגלו כל סודות התורה, אף שגם עתה נתגלו סודות התורה, מכל מקום הינם רק כטעימה מהסודות שיתגלו לעתיד, שעליהם נאמר (ישעיה נא, ד) 'תורה מאתי תצא'. ויתכן מאוד שלעתיד לא יצאו ידי חובה בקיום המצוות אם לא ידעו את סודן, ויהיו חייבים לקיים המצוות ע"פ סוד. ואף שזאת התורה לא תהא מוחלפת, מ"מ הלא כמה וכמה אחרונים נקטו כדברי הב"ח (או"ח סי' ת) שכל מצוה שנאמר טעמה להדיא בתורה אין יוצאים ידי חובתה בלי כוונת טעמה, ולעתיד יגלה הקב"ה את הסודות באופן שיראו אותם מפורשים בתורה, וכשיגלו הסנהדרין איך כתובים הסודות בפירוש בספר התורה הזה, יקבעו הלכה שחייבים לכוונם בעת קיום המצוות.

כשישיגו את סודות התורה יהיו כל דברי הרשות מצוות

ואחר ששיגו את סודות התורה, יכירו שגם הדברים שאין עליהם ציווי מפורש מכל מקום הם כהידור מצוה, ושורשם מן המצוות. וכגון שנאמר ששורש האכילה של רשות הוא באכילת קדשים, ויתכן שכל אכילה צריכה להיות כאכילת קדשים כאשר יבינו את הסוד של אכילת קדשים.

קיצור: בעולם הזה אין מציאות של דברי הרשות כי לא יתכן שיהיה דבר בעולם שאין בו התייחסות לה', הצדיקים קיימו כל עניני רשות כמצוה אף שאינם מצוות אבל הם יונקים מהמצוות, כשישיגו סודות התורה לעתיד יכירו שכל דברי הרשות שייכים אל המצוות ואז יראו שכל הסודות מפורשים להדיא בתורה, ולכן יהיו חייבים לקיים כל המצוות עם כוונת הסודות שלהם, וכל מעשי בראשית יתהפכו להידור מצוה או לאבזירייהו של המצוות.

יב.

אר"י תתפשט לכל הארצות כי המצוות יתפשטו לדברי רשות

זהו הענין מה שעתידה ארץ ישראל להתפשט בכל הארצות, כי כל מה שנקבע למצוה ממש מקומו בארץ ישראל, כיון שהמצוות הן משפטי אלקי הארץ, והארץ לגבולותיה היא המקום שבו מצווים לקיים את המצוות

א. ולא ניכנס עתה לבאר מהו הגדר בענין מעשי בראשית, איזה מהם נקבעו כמצוות ממש ומה נקבע רק כאבזירייהו דמצוה, אבל עכ"פ שורש כולם הוא מן המצוות.

שציוונו ה' על הר סיני, אבל על המצוות שיתגלו לעתיד לבוא אמרו 'עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות', שכמו שתהיה התפשטות במצוות ע"י שכל דברי הרשות יהיו כלולים בהן, כך תהיה התפשטות לארץ ישראל.

לעתיד לבוא יקיימו את מצוות ע"פ סוד, ויהיו בדרגת תורה ועולם הבא

ולא זו בלבד, אלא עוד יהיו המצוות ביתר שאת וביתר עוז, כיון שיהיו בבחי' עולם הבא, אף שעדיין לא יהיה עולם הבא ממש, אבל יהיו מעין עולם הבא, שכן ימות המשיח הם מעין עולם הבא. והנביאים חזו את ימות המשיח, וראו גם את שכרו של העושה פרקמטיא עם תלמיד חכם, שהוא כמחובר עם התלמיד חכם ומתלווה אליו, וכן ימות המשיח לגבי עולם הבא הם כערך החיבור של העושה פרקמטיא עם ת"ח לתלמיד חכם עצמו, כי העושה פרקמטיא עם תלמיד חכם הרי הוא עוזר לו ומסייע בעדו לעסוק בתורה, וכן ימות המשיח מכינים לעולם הבא, כי הם בגדר מעין עולם הבא.

ואמרו בזה"ק (ח"ג כה:): שכאשר מקיימים המצוות ע"פ סוד יש להן דין של תורה, ולכן כשמקיימים מצוות ע"פ סוד, שאז יהיו כל מעשה בראשית מצוות, אזי יהיה כל העולם מעין עולם הבא ובגדר עולם הבא, כי הסוד של המצוות זהו עולם הבא. ואף שבעולם הבא עצמו ישיגו יותר ויותר, אבל גם מה שיישיגו בעולם הזה יהיה מעין מעולם הבא, והשגה זו מכינה לעולם הבא. נמצא שירושת הארץ באופן זה היא בדרגת התורה.

המצוה של התפשטות ארץ ישראל היא לקיים את המצוות באופן שמרגישים הקדושה שבהן

דבר זה הוא המצוה האמורה בפסוק 'כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהיה', שרצונה של התורה הוא שיקיימו את המצוות כמו בימות המשיח, ואף שלא שייך לקיים עתה ממש כמו עולם הבא, מכל מקום תהיה עכ"פ טעימה מימות המשיח, שכאשר מבינים את הענין של המצוה והמדרגה שלה, הרי זה כמו שהשיגו את הסוד, כי בודאי לא נאמר שכל אחד צריך לילך ללמוד פנימיות התורה, וזהו ענין בפ"ע, אבל גם כשלומדים נגלות התורה, אם מרגישים את קדושת התורה ומכירים בבירור שאין התורה חכמה בעלמא, אלא יש בה קדושת התורה, והיא תורה מסיני, זה נקרא ג"כ סודות התורה, והוא חלק התורה ששקול לתורה שקיבלו בסיני, אלא שבסיני היו גם פרטי הכלים של התורה מושגים, אבל עצם מתיקות של התורה נחשבת ג"כ כרוזין דאורייתא וכמדרגת נתינתה מסיני, שלא כל אחד

מסוגל ללמוד מיד פנימיות התורה, אבל ענין זה מסר הקב"ה לכל ישראל, שכל אחד יכול להיות תלמיד חכם.

תלמיד חכם מרגיש שהתורה היא חיותו ולכן אינו יכול להתנתק ממנה

ותלמיד חכם פירושו שאינו יכול להתנתק מן התורה, כיון שזהו העולם הבא שלו, בבחי' 'כי הם חיינו'. וגדולי התורה האמיתיים שלמדו תורה יומם ולילה, לא היו מתמידים בתורה משום שהיו מחמירים מאוד בענין לימוד התורה וכבחי' 'כסיל בחושך הולך', ומה שהתמידו כל כך בלימודם עד כלות הנפש ממש לא היה רק מחמת חומרא, אלא שלא היו יכולים להתנתק מן התורה, וכמו שאמר בן עזאי 'מה אעשה ונפשי חשקה בתורה' (יבמות סג:), ולא נשא אשה מחמת זה. והחשק הגדול נובע מחמת שזהו שכר המצוה, כי ההתקרבות לה' והרגשת מעמד הר סיני בדברי תורה, שמרגיש בהם שזו תורה מסיני, כל זה הוא בגדר סודות התורה. אלא שסודות התורה עצמם מגדירים את הדברים שרואים ומרגישים, ועוסקים בהם בהשגת הכלים, אבל ההרגשה של ההתקרבות לה' עצמה שייכת ג"כ לחלק הסוד שבתורה.

וזהו המכוון של התפשטות ארץ ישראל לכל הארצות, שאילו היה נכנס משה ודור דעה לארץ היינו זוכים לזה כבר מאז, אבל עתה שלא נכנסו נזכה לזה בביאת המשיח בב"א.

קיצור: לעתיד כשיתפשטו המצוות לדברי הרשות תתפשט גם ארץ ישראל לכל הארצות, כי מה שהמצוות הן משפטי אלקי הארץ זה רק המצוות שנצטוו בהר סיני אבל על המצוות של דברי רשות תתפשט לעתיד ארץ ישראל לכל הארצות, ואז יקיימו כל המצוות בדרגת עוה"ב, שכן ימות המשיח הם הכנה לעוה"ב ומעין עוה"ב וכו' העושה פרקמטיא לת"ח שהוא מסייע בעדו, כי כשמקיימים המצוות ע"פ סוד יש להם היתרון של תורה, ונמצא שלעתיד יירשו הארץ בדרגת תורה, ועיקר המצוה של 'כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהיה' היא שיקיימו התורה ע"פ סוד בדרגת עוה"ב, היינו להרגיש מתיקות התורה שגם זה הוא מכלל סודות התורה, וזו דרגת תלמיד חכם שאינו יכול להתנתק מן התורה משום שמרגיש שזהו עוה"ב שלו, והוא חלק מהשכר שלו, שע"י מתפשטת ארץ ישראל לכל הארצות.

פנינים ופתגמים

פרשת ואתחנן-נחמו תשפ"ו

סעודה ליל שבת

(א) ואתחנן אל ה' בעת ההוא
לאמר (ג, כג). הנה
ואתחנן גימ' תפל"ה, וגימ' תקט"ו
תפלות שהתפלל משה רבינו. ואמרו
חז"ל (ויק"ר י, ה) תפלה עושה מחנה,
והכוונה בזה שכל תפלה של אדם היא
רק מחנה, כיון שהשכינה מתפללת עמו,
ונמצא שתפלתו שלו הרי היא רק
מחנה, ולכן מרמוזים בקרא זה ענין
תפלה בכפילות, כי ואתחנן גימ'
תפל"ה, וכן הוי"ה בע"ת ההו"א גימ'
תפל"ה, וכן תיבת אל"ל מרמז לב'
פעמים תפל"ה, כי ידוע שהאות אל'
חוזרת לאלף (ע"פ כללי מהרמ"ו כלל כא), ואלף
ל' גימ' צ"פ תפל"ה, וגם בתיבת ע"ת
יש רמז זה, כי ע"ת נוט' ע'ליון
ת'חתון, שצבל תפילה יש תפלה למטה
מהאדם, ותפילה עליונה שמתפללת
השכינה, ועליון תחתון עולה ג"כ
צ"פ תפל"ה.

אמר לו שאם יוסיף להתפלל תפלה
נוספת, אזי לא תתפלל השכינה כנגדו
בתפלה זו, ולכן משה רבינו מעצמו לא
ישב עוד להתפלל, שכיון שהשכינה לא
מתפללת עמו שוב גם הוא לא מתפלל.

(ב) נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם
וגו' כי לקחה מיד ה'
בפלים בבל חמאתיה (ישעיה מ, ח-ז).
הנה כפלי"ס גימ' ע"צ ס"ג מ"ה,
צכ"ל גימ' צ"ן, ונמצא שמרומז כל
מילואי הוי"ה, והנה נחמ"ו נחמ"ו גימ'
ה' פעמים הוי"ה, ותיבות אחרונות של
הפטרה אחרונה של שצעה דנחמא הם
'כל ימי עולם' (שם סג, ט), ותיבות אלו
גימ' צ"פ המילואים לצדס של ע"צ ס"ג
מ"ה צ"ן, שהמילואים לצדס גימ'
קכ"ח, וכ"ל ימ' עול"ס גימ' צ"פ
קכ"ח, וביחד עם נחמו נחמו יש לנו
צ"פ כל מילואי הוי"ה, שענין זה זוכים
ע"י הנחמה.

ומרומז גם צמה שאומרים ישתבח
שמך לעד מלכנו, כי הנה
ישתב"ח גימ' תש"ך כמספר כל השמות
שמכוונים צימי צין המזכרים (שעה"כ
שנעות), ועל ימים אלו זוכים לנחמה

וידוע שאלו היה מתפלל משה רבינו
תפלה נוספת היה נכנס לארץ
ישראל, אבל הקצ"ה אמר לו רצ לך אל
תוסף דבר אלי, והענין בזה שהקצ"ה

אצל מדברי שניהם נלמד שנלחם עמו בלבוש של אדם, ובא אליו בגבורת אנשים, ולכן לא היה יכול לו, אצל אח"כ התגבר עליו יותר ונלחם עמו בכוחו היותו מלאך, ולכן אז נגע בכף ירכו, והמונח בזה שלגבי יעקב עצמו לא היה יכול לנצחו גם כשנלחם בגבורתו של מלאך, ורק ציונאי ירכו היה יכול להכניס פגם.

ואז נתן לו המלאך שם ישראל, ובשפת אמת (תרגום) פירש ענין חידוש שמו ישראל, כשנלמא כאשר אדם משלים שליחותו ותפקידו שהוטל עליו למלאות, הרי הוא נפטר מן העולם, ואז יכול לירד בגלגול חדש ולקבל תפקיד מחודש, אצל יעקב אבינו לא מת (תענית ה'), ולכן כאשר השלים את תפקידו בזה העולם, קיבל מיד תפקיד חדש, וזהו הענין שניתוסף לו שם חדש, שהשם של האדם מורה על תפקידו ושליחותו שמוטל עליו למלאות בזה העולם.

ולפי"ז יש לומר שאחר שראה המלאך אשר בגבורת אנשים לא היה יכול לו, התגבר בכוחו שהיה מלאך והרי הוא היה מלאך המות, ולכן רצה אז להמיתו, ולבטל ממנו כוחו אשר על זה אמרו יעקב אבינו לא מת, אך גם בזה לא היה יכול לו, אצל בורעו היה לו אחיזה, שאכן בני יעקב מתים, אצל יעקב עצמו לא מת, ולכן אמר לו המלאך 'ישראל יהיה שמך כי שרית עם אלקים ואנשים', שיעקב אבינו ניצחו לא רק בצחי אנשים אלא גם בצחי אלקים,

שהם צ"פ כל מילואי הוי"ה, ולכן שמ"ך לע"ד גימ' צ"פ ע"צ ס"ג מ"ה צ"ן.

ג) נחמו נחמו עמי (ישעיה מ, א). ואמרו חז"ל (איכ"ר א, נו) נחמה בכפליים, הענין בזה, דהנה כל תשעה באב הרי הוא בצחינה מסויימת חורבן נוסף של בית המקדש, ולכן יש לכל תשעה באב נחמה מחודשת, ולעמיד כל החורבנות של ימי תשעה באב יכלו וישתכחו, אצל הנחמות ישארו לעולם, ונמלא שמכל תשעה באב מרויחין נחמה חדשה שקיימת ועומדת לעולם.

אמנם בזה לא נחשב עדיין שיש לאצילות של תשעה באב יתרון, שהרי זה פשוט שלכל חורבן ראוי שתהיה נחמה, אשר נחמה זו קיימת לעולם, אצל ודאי שמתשעה באב נריך לעלות יתרון מיוחד, ולכן מתנחמים על כל תשעה באב בכפליים, אשר לפי"ז יוצא שמלבד אשר החורבנות יהיו בטלים ומצוטלים ורק הנחמה תקיים, עוד נזכה שישארו לנו שני מיני נחמות על כל תשעה באב בנפרד, ושפיר יוצא יתרון גדול מכל תשעה באב.

ד) וירא כי לא יבול לו ויגע בבק רביו (בראשית לג, כו). ואיתא בזוה"ק (ח"א קע): שנגיעה זו בכף ירכו היא השורש של תשעה באב. וביאור הענין מה שבתחילה לא יכול ואח"כ הללית ליגע בכף ירכו, כי אמרו חז"ל (חולין 65) כתלמיד חכם נדמה לו אחד מ"ד, ואידך מ"ד ס"ל שכגוי נדמה לו,

מיד חזק ממנו צרוך אתה ה' גאל ישראל, כי מלך צה"י יעקב פדלו ה' ולא היה יכול לו המלאך כשדימה עצמו לזן אדם, אך גם גאלו מיד חזק ממנו היינו כשהתגבר עליו זכוהו של מלאך, ועל זה מסיימים צרוך אתה ה' גאל ישראל, שמחמת גאולה זו זכה לשם ישראל.

אחד הבאטע

(ה) וישבו בנים לגבולם (ירמיה לא, טו). אפשר לרמוז בזה כי ושב"ו צני"ס גימ' ט"ו, לגבול"ס גימ' אל"ף, ומרמז בזה שישבו מתחל לעילא, מאות ת' שהוא אות האחרון עד לאות א' שהיא אות הראשון.

רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה בי איננו (שם פסוק יז). יש לומר שראשי תיבות 'רחל מ'צכה על ב'ניה הן מער"ב, ורומז למדת היסוד שמכוונת כנגד ז' מערב, ושם הוא הים שרומז ג"כ ליסוד (ע"י זוה"ק ח"ג נח), והם המים התחתונים שזוכין (תקו"א פ), שמדת היסוד איננה מתוקנת כראוי, ועל זה מצכה גם רחל על בניה, ומלניו גם זכוונות פסוק פותח את ידיך (שעה"כ תפ"ש א') אשר ליכל ח"י ר'און ר"ת רח"ל וגימ' ז"פ דמעה, והן שתי דמעות שרחל מצכה שהם דיני ש"ך פ"ר, ורל"ן גימ' מש"ה, שמתקן ענין זה, ומשה ג"כ פירש מאשתו משום שמדת היסוד איננה עדיין צתיקונה השלימה.

היינו כשהתגבר עליו זכוהו של מלאך, ולכן ישראל יהיה שמך תיכף ומיד צחיים חיותו.

אמנם כבר הקשו חז"ל (תענית שס) ורי כדדי חנטו חנטיא וספדו ספדיא, ותירלו מקרא אני דורש מה זרעו צחיים אף הוא צחיים. והכוונה בזה שבעולם הפשט אכן מת יעקב, ורק בעולם הדרש לא מת, והטעם בזה כי יעקב מחובר תמיד עם זרעו ואינו מתפרד מהם לעולם, וכיון שהם מתים, לכן גם הוא מת, ונמצא שאף שמלך יעקב עצמו לא היה יכול הס"מ לנצחו ולהמית אותו, אבל מלך צניו פעל שעכ"פ בעולם הפשט ימות.

אבל חז"ל דרשו מזרעו שהוא לא מת, שהרי אמרו מה זרעו צחיים אף הוא צחיים, כי הא שזרעו צחיים ג"כ אינו לפי פשוטו, שהרי צני יעקב מתים, אלא ענין זרעו זהו צחיים, שלעולם לא מתצטל זרע יעקב, וכיון שהענין של זרע יעקב עדיין צחיים, לכן גם יעקב חי בדרך דרש שזהו כמו הענין של זרעו צחיים. ונמצא שההיקש יעקב לזרעו הוא מכל ז'דיו צחיי' אין היקש למחלה (כריתות כג), שרק מלך צניו הוא מת, שהרי לולא חיבורו עם צניו היה חי גם בעולם הפשט, ומאידך מלך שזרעו צחיים, לכן גם הוא לא מת בעולם הדרש.

והנה על זה אומרים (צנצנות הערב) כי פדה ה' את יעקב וגאלו

היה ציציאת מנרים בן פ' שנה, ואהרן היה פ"ג שנה, כי ג' שנים הנותרות הם כנגד שלש שנים יהיו לכם ערלים, אבל משה שנולד מהול, לא היו לו שני ערלה, ולכן משה היה בן פ' ואהרן בן פ"ג, ושנותיהם ביחד הם גימ' נל"ח הו"ד, ואח"כ חיו עוד מ' שנה במדבר והנהיגו יחד את ישראל, וביחד הן פ', שעולה בגימ' יסו"ד הכלול בנחם והוד, ומש"ה אהר"ן נל"ח הו"ד עה"כ גימ' רצ"י שמעו"ן ב"ן יוחא"י, שהוא ג"כ בחי' נחם הוד, שכן שמעו"ן עולה ב"פ רג"ל שהם מדות נחם הוד, וכן כתיב 'זרע אנשים' (שמואל"ה ח, יא) ואמרו חז"ל (ברכות לא:): שהכוונה על משה ואהרן, והנה זר"ע אנשי"ם גימ' רצ"י שמעו"ן.

ובמש"ה אהר"ן יוס"ף גימ' ב"ת פרע"ה שהיא היתה קלי' נוגה (סה"ל שמות ב), וכשנוסיף להם נל"ח הו"ד יסו"ד הם בגימ' אל"ף כנגד אלף יומין דחול (עי' ע"ח ש"ג פ"ב), ובהוספת שנות משה [ק"כ] אהרן [קכ"ג] ויוסף [קי'] הם בגימ' 'צרוך' שם כבוד מלכותו לעלם ועד', חסר ו' של לעולם, ויתכן ששנות משה ואהרן הם רמ"ג שעולה כמנין אצ"ר"ם ולריך להוסיף להם ה' שיעלה כמספר אצ"ר"ם, ואז יהיו מספרם יחד 'צרוך' שם כבוד מלכותו' במדויק.

ובחודש תמוז נשתכרו הלוחות שידוע שהלוחות היו ג"כ בבחי' נחם והוד (תקו"ו יא:), ובחודש אב היה חטא המרגלים שגם הרגלים מכוונים לנחם

ולעומת משה עומד בלעם (ספרי ברכה טו), ואמרו חז"ל (נדה לא.) על דבר זה נסמית עינו שאמר 'ומספר את רובע ישראל' (במדבר כד, ג), שהקב"ה יושב ומונה רציעותיהן של ישראל מתי תבא טפה שנולד הנדיק ממנה, אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו. ומה שנסמית עינו, היינו עין זו שממנה יוצאים הדמעות על חסרון תיקון מידת היסוד. אמנם כבר כתב האר"ז"ל (שעה"פ ישעיה) שגם בלעם היה לו תיקון כי הוא נתגלגל בנבל, ועל זה כתיב (ישעיה מט, יח) 'כולם נקצצו באו לך', אשר נקצצו באו לך ר"ת נבל, והיינו שיאמרו להשכינה שאפילו בלעם נתגלגל בנבל והיה לו תיקון עי"ש, ולכן מ'אנה ל'הנחם ע'ל ב'ניה ר"ת בלע"ם, והכוונה כי היא לא רוצה להנחם עד שיחזקו גם בלעם, ואז יתוקן מדת היסוד בשלימות.

ו) ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר (ג, כג). הנה ראשי תיבות אל' הו"ה ב'עת ה'הוא הוא י"ה א"ב, שיום ט"ו אב הוא עיקר הנחמה על חורבן בית המקדש.

לפני התפילה

ז) תמוז אב הם כנגד מדות נחם הוד, והם כנגד ב' העינים ועליהם נאמר 'עיני עיני יורדה מים, אשר העינים הם בחי' נחם הוד של הראש (שעה"כ ר"ה א), ומשה ואהרן הם ג"כ בחי' נחם והוד מזו רועי ישראל, ומשה

שתפלתם היא צערך מה שנקראים אדם, לכן מועילה תפילתם יותר.

ובתריב צפרשתינו 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו' (ד, ז), ובגמ' (ר"ה יט.) פירשו שקאי על תפלה צניבור שאינה חוזרת ריקס. והענין בזה כי כח של תפלה צניבור הוא שהשכינה מתפללת עמהם, והתפילה היא אכן לצורך השכינה, ולכן תפילה זו לעולם מתקבלת, ומה דכתיב 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו' הכוונה שציבור של ישראל הם כל כך קרובים אל השכינה הק' אשר בכל תפלתם מכוונים אל השכינה, ועי"ז קרוב לנו ה' בכל קראינו אליו, שתפילה שמתפללים צעד השכינה מתקבלת תמיד.

ואירתא (אמת ואמונה קאנק) על מה שאמרו חז"ל (ר"ה לה.) שהשליח ציבור מוציא את עם שבשדות היינו המתים שקבורים בשדות. והכוונה בזה על עניני עולם הזה ועולמות עליונים שמועלת תפילת הציבור כיון ששייכת לעניני השכינה.

ולעיומת זאת מה שתפלת היחיד אינה מתקבלת, היינו מכיון שהוא מתפלל לצרכיו שלו, ופעמים נוגד לצורך היחיד לצורך השכינה, ולכן אין היחיד נענה בתפלתו כי קבלת התפילה היא רק מחמת השכינה. אמנם מזה גופא שתפלה זו לצורך היחיד אינה מתקבלת כיון שרק לצורך השכינה מתקבלת לפניו

והוד, וכל זה מורה על פגמי נצח והוד, אמנם לעתיד יתהפכו חודשים אלו לששון ושמחה, ואז יבא מהם שיר חדש, ועל זה נאמר (שה"ש ד, ח) 'תשורי מראש אמנה', כי אמנה נט' נצח ה'וד מ'שה א'הרן.

קידושא דבא

(ח) **מושה** רבינו הרבה תפילות למען בניסחתו לאחר ישראל, אע"פ שכבר נשבע ה' שלא יכנס לארץ, וענה לו הקב"ה 'רצ לך אל תוסף לדבר אלי עוד בדבר הזה' (ג, יו). והנה הדבר דומה למה שלא מתפללים על תחיית המתים, שכבר הארכנו בענין זה במקו"א, שבכלל גזירת המיתה נכלל גם שאי אפשר להתפלל על המת שיעמוד לתחייה. והענין בזה שאמרו חז"ל (ב"ק ג:) מצעה זה אדם, שאדם נקרא זה שהוא מתפלל, אבל כיון שנגזר על האדם מיתה, הרי נחשבטל תוקף היותו 'אדם' כיון שהוא בן תמותה, ושוב אין לו כח תפילה, ואילו היה לו כח התפילה היה יכול לבטל גזירת מיתה ע"י התפילה, אך כיון שנגזר עליו מיתה אין לו כח תפילה.

אבל הגם שמת האדם מכל מקום נשאר בו קוסטא דחיותא שלא מת (ראה ע"מ פ"ה ה' ושם פמ"א ב), ובצחינה זו הרי הוא אדם בשלימות, ויש לו כח תפילה, ולכן אמרו בזה"ק (ח"ב טו:) שהמתים מתפללים על החיים, ואלמלא תפלתם לא היו מתקיימין החיים, שכיון

אבל בפשטות הכוונה על ארץ ישראל, ואמרו חז"ל (כתובות ק"א). כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל מוצטח לו שיש לו חלק לעולם הבא, וכשנגזר על דור המדבר שלא יכנסו לארץ יש צו ג"כ שלא יהיה להם חלק לעולם הבא, וכן אמרו חז"ל (סנהדרין ק"א). דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, וקשה לומר שהכוונה כפשוטו שאין להם חלק לעולם הבא, אלא הכוונה צוה שלפי גודל הדרגה של דור המדבר היו צריכים לקבל דרגה גבוהה של עולם הבא, וכן אם היו נכנסים לארץ ישראל היו זוכים לארץ ישראל בדרגה גבוהה, ועל דרגה גבוהה של עולם הבא שהיו צריכים לקבל אמרו חז"ל שאין להם חלק זה.

ובעתה כשהתפלל על כניסתו לארץ אף שנשבע ה' על זה, היתה תפילתו בעיקר על השכינה הק' ועל ארץ העליונה, אלא שכל תפילה אף שהיא על השכינה צריכה להיות גם לפי הפשטות של עולם הזה, ולכן ביקש משה גם להכנס לארץ ישראל, אבל עיקר כוונתו היתה על ארץ העליונה, ועל זה אמר לו הקב"ה 'רצ לך' ופירש רש"י 'הרצה מזה שמור לך רצ טוב הצפון לך. והיינו שבעניני עולם הבא אין נענה בתפילתו, וכמו שנתבאר שדייקא תפילה שלא נענים עליה מועלת לעניני השכינה, וכן הכא הועילה תפילתו של משה על דור המדבר שיצאו לעולם הבא, ורק על הכניסה לארץ ישראל אמר לו הקב"ה 'אל תוסף דבר אלי עוד'.

ית', הרי זה גורם שתפלה זו מתקבלת ביותר עבור השכינה, באופן אשר תפילה שלא נענין צה היא דייקא התפלה על צרכי השכינה.

וזוהו ענין תפילתו של משיח שנקראת תפילה לעני (וזה"ק ח"ג ק"א. ובהגהת מהרש"א¹), שהכוונה על תפילה שלא נענין צה, שאם מתפללים וחוזרים ומתפללים אע"פ שרואים שלא נענים על התפילה, זו היא התפילה על השכינה הק', וכמו שאמרו חז"ל (ברכות י:). כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו שנאמר (בראשית י"ט, כו) 'וישכם אברהם בצוקר אל המקום אשר עמד שם', ולכאורה הרי אברהם לא נענה בתפלתו שם, שהוא התפלל להזיל את סדום, והשכים בצוקר אל המקום אשר עמד שם וירא והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן, ואין אמר על זה אלקי אברהם בעזרו, כאשר הוא עצמו לא עזרו ה', אלא שהיא נענה בהצלת לוט שהיתה צו נשמת משיח שזוהי צחי' מלכות וצחי' השכינה הק', וכל הקובע מקום לתפילתו הכוונה שעל אף שלא נענה הוא קובע עצמו להתפלל עוד ועוד, ואז אלקי אברהם בעזרו שנענה על צרכי השכינה.

והנה לעומת ארץ ישראל יש ארץ עליונה שהוא עולם הבא, שאמרו חז"ל (סנהדרין ז:). שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה מ, כא) 'ועמך כולם ידיוקם לעולם ירשו ארץ', והרי לן שעולם הבא נקרא 'ארץ',

שנאמר (דברים א, ז) 'לא תחנם' ודרשו חז"ל (ע"ז ב.) שלא ליתן להם חניה בצרך, כיון שע"ז נותנים להם חן, 'והצל היופי' היא צחי' האהבה שעובדים זה בצרך ישראל, אלא 'אשה יראת ה' היא תהלל', היינו העבודה של חוץ לארץ שהיא עבודה מיראה היא תהלל, ואף שאין המכוון בזה לדבר ח"ו על ארץ ישראל, אבל לפי ערך שפירשו חז"ל שקאי על דורו של משה ויהושע, נוכל לומר גם לדרכינו, שהעבודה שצוהר זה ה' היא היראה שנוהגת בחוץ לארץ, והיא דייקא תהלל.

(י) **בהפטרדה**, נחמו נחמו עמי יאמר אלקייכם וגו'. ומסיים המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא מרוב אונים ואמין בח איש לא נעדר (ישעיה מ, א-ב). יש לומר, דהנה כתיב (צדקיה ה, כח) 'ויולד בן ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו', ולא נאמר ויולד נח, כי אדם הראשון קרא שמות לכל הנוולדים צימי חייו, אבל נח היה הראשון שנוולד אחר שמת אדם, ולא היה מי שיקרא לו שם, ולכן בתחילה לא קראו לו שם ורק אח"כ מכח מעשיו קראו שמו נח לאמר זה ינחמנו. ועומק הענין בזה, כי אדה"ר קרא שמות לכל הנבראים ביום הראשון לפני החטא, ואז עדיין לא נגזר עליו מיתה, והשיג אז לקרוא שם לכל אחד כפי שורשו, ושמות אלו היו שמות נעלים ממדריגה גבוהה של האדם, וגם אחר שחטא נשאר לו עדיין כח זה וקרא ע"ז שמות לכל תולדותיו בחייו.

(ט) **שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' תתהלל** (משלי לא, ג). מצינו לחז"ל (סנהדרין ב.) שדרשו 'שקר החן' זה דורו של משה ויהושע, 'והצל היופי' זה דורו של חזקיה, ולפי דבריהם הק' יש לפרש עוד, שקאי על ארץ ישראל, שאמרו חז"ל (כחצות קי:) הדר בצרך ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. והכוונה בזה שדרגת 'אנכי ה' אלוקיך', וההשגה בהקצ"ה זה נקרא כמי שיש לו אלוה, וזה שייך רק בצרך ישראל, ואילו בחוץ לארץ אין השגה ב'אנכי ה' אלוקיך' ולכן דומה כמי שאין לו אלוה, אבל אף שאין בחז"ל השגה ב'אנכי ה' אלוקיך' מ"מ נוהג זה הלא מעשה של 'לא יהיה לך אלהים אחרים' שאע"פ שאין השגה בהקצ"ה מ"מ מאמינים בהקצ"ה גם בלא השגה, ויודעים בצירור שאין עוד מלבדו, ולא שייך לעשות אלהים אחרים.

וידוע ש'אנכי ה' אלוקיך' הוא השורש של כל מנזות עשה, ואילו 'לא יהיה לך' היא השורש של כל מנזות לא תעשה (פסוקי סג:), שמנזות עשה מקיימים בצחי' אהבה, ומנזות ל"ת בצחי' יראה (שם ה.), ונמצא שבארץ ישראל עובדים את ה' מאהבה, ואילו בחוץ לארץ עובדים מיראה, והרי לא תעשה גדול מעשה, ואח"כ היראה שבחוץ לארץ עדיפה מן האהבה שבארץ ישראל.

וזוהו שאמר 'שקר החן' היינו ארץ ישראל שהיא מקום החן, וכמו

ובן מצינו ששם 'ישראל' ניתן ליעקב ע"י מלאך המות, והענין בזה שבשם זה נתן לו מלאך המות את החיות שלו, שע"ז גם אחר שמת נשאר לו חיות, ולכן אחר שאמר לו המלאך 'ישראל יהיה שמך', ושאל לו יעקב 'מה שמך' אמר לו 'למה זה תשאל לשמי' (בראשית לג, כ"ג), שמאחר שקרא לו שם ישראל ע"י שמסר לו את החיות שלו, שוב אין לו שם, ולכן אמר לו 'למה זה תשאל לשמי' הלא עתה אין לי כבר שם כיון שאין לו חיות, כי עיקר מעלת השם היא החיות שיש גם בצמצם של מיתה.

ובן כתיב (קהלת ז, א) 'טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו', ושוני אלו בזהדי אולי, השם ויום המות, שעיקר השם נקבע לאדם ביום המות, שאם עובר את מצב המיתה, ויש לו שם, על זה נאמר 'טוב שם משמן טוב', שזה מורה על חיות אע"פ שמת. ולכן גם מצינו שמלאך הממונה על המתים שואל את האדם את שמו (מסכת חבט הקבר פ"ב), כי אם יש לו שם בכוחו לזאת מן המות.

ואמרו חז"ל (מוצא ברש"י בראשית א, טו) על מה שנאמר 'ואת הכוכבים', שאחר שמיטעו הקצ"ה את הירח הרבה צבאיה להפיק דעתה, והרי לן שהכוכבים ניתוספו להירח להיות לה נחמה על מה שנתמעטה, ולכן נאמר 'המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא', כיון שזהו ענין השמות שיש בהם נחמה אל האדם על מה שהוא בן תמותה.

אמנם שמות אלו היו עוד מהדרגה של קודם החטא, אבל נח נקרא שמו לאחר שכבר מת אדם הראשון, וכבר היה גזירת מיתה, ומאז נשחטה ענין השם ועיקרו לתת קיום ותוקף גם אחר מיתה, ולכן נקרא על שם 'זה ינחמנו' שהוא ענין נחמה, שענין שמו כבר היה כנחמה שאף שמת עדיין יש לו שם וזאת היא נחמתו.

ולבן השמות של משיח הם נחמיה ומנחם (הכלות רבתי פל"ט אות א'), ששניהם עיני נחמה, שזהו עיקר ענין שמו של משיח, שהוא שם שקיים גם במקום המיתה, וכל אדם צריך לקשר שמו עם שמו של משיח, ולכן מיד אחר שנותנים שם צעת המילה אומרים 'שמח האב' וגו' אשר ישמ"ח אתיון משי"ח, כי כל שם שנותנים להאדם צריך להיות מקושר עם שמו של משיח.

ועיקר הקשר של האדם עם נשמת משיח הוא מכח רבו, ולכן מצינו בכמה אמוראים שאמרו ששמו של משיח הוא כשם רבם, כי דבי רב שילא אמרו שילה שמו, דבר ר' ינאי אמרו ינון שמו, דבר רב חנינה אמרו חנינה שמו (פנהדין נח:), כי הרב הוא בחי' משיח של האדם, ומהאי טעמא הדין נותן שלא לקרוא את רבו בשמו (ש"ע יו"ד ס"י רמב סט"ו), כי שמו של רבו הוא בחי' שמו של משיח, ומשיח הרי נקרא על שמו של הקצ"ה (ב"ב ע"ה), ואין לקרוא להקצ"ה בשמו.

וזהו מה שכתב רש"י ריש פר' שמות, אע"פ שמנאן בחייהן בשמותן חזר ומנאן במיתתן, להודיע חצתן שנמשלו לכוכבים שמוציא ומכניסן במספר ובשמותם שנא' 'המוציא במספר נבאם לכולם בשם יקרא'. שדייקא במיתתן מנאן בשמות, שעיקר השם הוא מה שקונים אותו על אחר המיתה, וצוה נמשלו לכוכבים שניתנו לנחמה על מיעוט הירח, ולכן נמנין ג"כ בשמותם. ונאמר דבר זה כשנא' ישראל לגלות, שדייקא אז נמנו בשמותן, ששמות שלהם היו שמות כאלו שנותנים תקומה ונחמה גם בהגלות.

ובן אמרו חז"ל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) ששמות החדשים עלו עם ישראל מבבל, כי החדשים הם המזלות והכוכבים, ודייקא כשהיו ישראל בגלות אז קיבלו שמות.

ומעתה זוהי הנחמה שהחל צהפטרה לומר 'נחמו נחמו עמי', ומסיים 'המוציא במספר נבאם לכולם בשם יקרא', שכמו שהכוכבים יש להם שמות כיון שיסודם לנחם את הירח, כך היא הנחמה של ישראל שיש להם שמות בגלות שנותן להם תוקף, ומסיים 'איש לא נעדר', שאין איש מבני ישראל נעדר משם כזה.

אחר הקידוש

(א) בענין שהיו האמהות עקרות, דכתיב (תהלים ז, טו) 'הרה

עמל וילד שקר', שכאשר מולידים שקר אכן אין הלידה קשה, אבל ישראל נקראים 'זרע אמת' (ירמיה ג, כא), ואמרו במד' (בראשית ח, ה) שבשעת יצירת האדם נמלך הקב"ה במלאכים, ואמת אמר אל יצרא, ולכן זרע אמת קשה להוליד, אבל להוליד זרע שקר אין שום קושי, וזהו ענין חבלי לידה צורע אמת כיון שהאמת טוענת אל יצרא, אך כבר כתבו שרק אמת אמרה אל יצרא ואילו אמת לאמיתו אמרה יצרא, ולכן בכל לידה יש ריב בין צחי' אמת לצחי' אמת לאמיתו, ובעבור זה נעקקת היולדת ע' קלין (וזה"ק ח"ג רמט.), כדי לגלות את צחי' אמת לאמיתו, כי האמת של השכל היא אומרת אל יצרא, אבל יש אמת עמוקה שמקורה בלב, ואת זאת מגלים ע"י נעקקת מעומק הלב, ולכן כשנעקקת היולדת מעומק הלב מתגבר צחי' אמת לאמיתו ואז יכולה לילד.

ובן הוא גם צענין חידושי תורה, שחידושים שאינן לאמיתו של תורה יכולים לומר צניקל, אבל כדי לומר חידוש אמת צריכים להתייגע ואי אפשר לבין אל האמת צקל.

(ב) ואתחנן אל ה' בעת ההיא **לאמר** (ג, כג). פרשה זו היא ראשונה מו' דנחמאם שהם כנגד ז' המדות, וידוע שמדת החסד אויל עם כולוה יומי (ע' זוה"ק ח"ג קס"א), נמלא שבנחמה הראשונה כלולות כל הז' מדות, ולכן תיבת ואתחנן גימ' הר"ת של כל הז' מדות חג"ת נהי"ם.

סעודה יום שבת

(יד) בתוב צוה"ק צפרשטן (ח"ג רמג.)
 צשעתא דאתי צר נש
 לייחדא שמא דקוצ"ה, כל חילי שמיא
 כלהו קיימין שורין שורין, בגין לאתתקנא
 ולאחללא כלהו צההוא יחודא, למיקס
 צרזא דחד ציחודא חדא, כלהו מתתקנן
 צתקוניהון, כדקא יאות. צהאי שעמא,
 קיימא חד ממנא שמשא, דקיימא תחות
 רמ"ח עלמין, וכלהו אקרין שייפין
 דגופא, ודא אקרי הלני"ו, קיימא מחכה
 לההוא יחודא. והרי לן דממונה על יחוד
 של קריאת שמע נקרא הלני"ו. ואפשר
 להסמיך לזה מה שאמרו חז"ל (יומא לז):
 הילני אמו עשתה נצרת של זהב וכו',
 תנא צשעה שהחמה זורחת נילוות
 יוצאין ממנה והכל יודעין שהגיע זמן
 קריאת שמע. דשמא קגרים, דכיון
 שהממונה על קריאת שמע נקרא
 הלני"ו, לכן הילני דייקא עשתה תקנה
 שיקראו קריאת שמע צומנה.

טו) משרתיו שואלים זה לזה איה
 מקום בבודו להעריצו
 לעומתם משבחים ואומרים ברוך
 בבוד ה' במקומו. וכבר כתב האריז"ל
 (שעה"כ עין חפלת מוסף) שהמלכות יש לה
 עליה גדולה שלא כסדר המדרגות, ולכן
 תמהים ושואלים 'איה מקום כבודו',
 שאיך עלתה כל כך בצפיעה אחת. ציאר
 הדבר כי כל משרת ממשרתיו ית' יש
 לו דרך עבודה שלו, והם תמהים
 ושואלים צאיזה דרך פסעה המלכות
 אשר ע"י דרך זו היתה יכולה לעלות

(יג) שמור את יום השבת לקדשו
 כאשר צוה ה' אלקיך
 וגו', וזכרת כי עבד היית במצרים
 וגו' (ה, יב"ט). ופירש"י כאשר לך צמרה.
 הנה צלוחות שניות ניתוסף טעם על
 השבת, צלוחות ראשונות כתוב הטעם
 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת
 הארץ וגו' (שמות כ, יא), וצלוחות שניות
 נאמר הטעם של יציאת מצרים, וציאר
 ענין הוספה זו, כי כל עיקר יציאת
 מצרים היתה לתכלית של 'תעצדון את
 האלקים על ההר הזה' (שמות ג, יב), היינו
 לקבל התורה, וצמרה היה צמחינה
 מסוימת גמר של יציאת מצרים, ולכן
 חיבק נטויו אז על השבת.

ומעתה הענין של 'זכרת כי עבד
 היית במצרים ויוציאך ה'
 אלקיך משם', היינו שיוכלו לזוות לך
 ציוויים, ולפי"ז ניתוסף צלוחות שניות
 טעם לשבת צשמירת השבת שהוא
 מחמת שנטויו עליה, שלפי הטעם
 שנאמר צלוחות שניות 'כי ששת ימים
 עשה ה' את השמים ואת הארץ', הרי
 זה טעם לזכר מעשה שהיה היינו
 שנצרא העולם לשעה ימים, אבל הטעם
 של לוחות שניות הוא משום יציאת
 ממצרים שתכליתה לזוות ציוויים ולכן
 נטויו לשמור שבת. ושפיר אמר
 'שמור את יום השבת לקדשו כאשר
 צוה ה' אלקיך', שניתוסף עתה טעם
 לשבת, מאחר 'אשר לך ה' אלקיך'
 צמרה שהיה שם צמחינה מסוימת גמר
 ליציאת מצרים.

עליה גדולה כל כך, ועל זה עונים אותם ואומרים 'צרוך כבוד ה' ממקומו', שאין עלייתה מכח דרך, אלא שזה ענין שלמעלה מכל הדרכים, והוא כבוד ה' לזדו, כי המלכות היא בחי' אמונה, וע"י אמונה אין מעטור מסדר המדריגות, ויכולים לפסוע פסיעה גסה ולהגיע לפסגת כל המדריגות ע"י אמונה שלימה.

לומר שאע"פ שצימות החול ציחוד שבקריאת שמע הוא יחוד זו"ן שאינו יחוד תדירי, מכל מקום בעומק ובפנימיות פועלים שיחוד זה יהיה ג"כ תמיד, ולכן אומרים 'ומייחדים שמך בכל יום תמיד', שהיחוד הוא תדירי, אע"פ שאומרים אותו רק פעמיים בצהצה, 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' היינו כמו יחוד זה שהוא ודאי יחוד תדירי כיון שהוא היחוד של אבא ואימא, כן מה שאומרים בכל יום פעמיים בצהצה הוא צאמת תמיד.

טז) ומייחדים שמך בכל יום תמיד ואומרים פעמיים באהבה שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. וכתב האר"ל (ס) שיחוד זה הוא יחוד נעלה מאוד, כי זו"ן מגיעים לדרגת אבא ואימא, והיחוד הוא לערך של אבא ואימא, והוא יחוד כללי של כל השבוע. והנה יחוד אבא ואימא הרי הוא יחוד תדירי (וה"ק ח"ג ד.), ולפי זה יש

ויציבא מילתא צמה שכתב האר"י הק' (שעה"כ ק"ש ו) שעיקר כח היחוד נעשה מייחוד אבא ואימא, שע"ז יכולים לעלות מ"ן, וכיון שכתב היחוד הוא מאבא ואימא לכן בפנימיות הוא גם יחוד זה יחוד תדירי.

יעמדו על הברכה

ידידינו הנכבדים שלקחו חלק בהוצאות הגליון

ידידינו הרב החסיד המפואר
מוה"ר לוי רעזמאוויטש הי"ו
אב"י וומס"ב

לרגל הולדת בתו במז"ט

ידידינו הרב החסיד המפואר
מוה"ר פינחס מנחם ביאלוסטוצקי הי"ו
אב"י ירושלים

לרגל הולדת בתו במז"ט

זכות התורה תגן בעדם להתברך בכל מילי דמיטב, ויזכו לראות דוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהודא מעליא אבי"ד

סדר הזמנים

שבת קודש
פרשת עקב

באהל המיוחד בחצר הסמינר
על רחוב מנחת יצחק

הדלקת הנרות.....7:01
מנחה וקבלת שבת.....7:30
באטע.....12:00
שחרית.....9:45
מנחה.....7:00 (זמן הדלקת הנרות)

סדר השיעורים

פרשת ראה

השיעורים הקבועים - באוהל על רח' מנחת יצחק

שיעור לבחורים בספה"ק חובת הלבבות	יום א'
שיעור בספה"ק ליקוטי מוהר"ן	יום ג'
שיעור בעניני הפרשה	יום ה'

השיעורים בשעה 10:00 בערב

יום ב' יתקיים שיעור בעיר בית שמש רמה ב'
בביהמ"ד הגדול ברסלב רח' ר' יהושע - בשעה 9:15

עדכונים והודעות על התפילות שיעורים וטישן
אפשר לשמוע מידי יום ביומו על מערכת השיעורים 1 - 9

מוסדות התורה והחינוך • שע"י קהל תולדות יהודה דתלמידי סטיטשין

שמחת יהודה על הכתבים וגו' ושיר תהלה ויהודה

יהודה אשר בך אתפאר, עומד לימינינו ענינו להאר, אלה תולדות יהודה
הנחה לבו להגדיל תורה ולהאדירה, ברוח עצמה וגבורה, וערבה לה מנחת יהודה
ויגש יהודה ויאמר הנני, להחזיק בית חיינו, בית גדול לה הנדע ביהודה
דעת ותבונה סובבים הודו, מרים את ידו, וגבר ישראל ללמד את בני יהודה
המהולל בתשבחות, כליל המעלות נעים הליכות, לך ענו שירה וזאת ליהודה

ידידינו וידיד כל בית יהודה הרבני החשוב והנעלה כהן שדעתו יפה

הרה"ח ר' יהודה הכהן שפאנגערלעט הי"ד

אדמיניסטראטאר המסור של מוסדותינו הק'

מזל טוב ורב נחת, מברכים כולנו כאחת, בשעה טובה ומוצלחת
לרגל שמחת הכנסת בנו לעול התורה והמצוות
זה"ב המ"ט בתורה ויר"ש, וזה בך את אברהם בכל
כמר דוד חיים נ"ו

אלה
תולדות
יהודה

וזאת ליהודה ויאמר דברי תודה וברכה, על אשר עומד תמיד לימינינו ברוח עצמה ותבונה
כדת וכהלכה, ובסיוע דממונא קרן התורה והקדושה להחזיק בהמשכה, אשרי שלו ככה,
ותהי משכורתו שלמה מאלקי המערכה

משמים יברך ה' בכפליים, רב תענוג נחת מלוא חפניים,
זרעא חיא וקיימא, מלא רוח חכמה, באופן נעלה ורם,
לא ימיו טפך וטפי זרעך לעלמא, הצלחה וסייעתא דשמיא,
טוב וחסד ירדפוך בסדה נדושה, בבריות טפא ונהורא נפישא,
משפע מצות תפילין יתמשך עליכם חיים ארוכים ושפע לרוב, וכל טיב טוב,
בני ברוך, חיי ארוכי, ומוזני רויח, עדי ביאת מלכא משיחא.

אלה הדברים, מעוסק הלב נאמרים, לבני יהודה תולדותם ולבית אבתם
יהודה שפיטצער
מנכ"ל המוסדות

ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה

תבענה שפתינו שבח ותהילה, ברוך שיר וגילה, בשם כל קהילתנו המהוללה, בהודאה לקל גורא עלילה, נודה לשמו בתוך אמוני לענית ואמרת - בהכרת הטובה, נשגר בזה ברכת מזל טוב באהבה וחיבה, בצירוף ברכתינו המרובה, בכל לשון של הודאה לבונה ומקים בית מדרשינו, כלול בהדרו כאשר תחזינה עינינו, ואף נושא בעול קיומו לרווחתינו, לכל יחסר המזג דאגתו דורש טוב ומסייע בכל עת ועונה, בהתמסרות נאמנה, אם במעש ואם בעצה הגונה, במאור פנים וברוח נכונה, משליך נפשו מנגד ועוד ידו נטויה באמונה, עושה ומעשה בהשכל ותבונה, להרבות פעלים כהנה וכהנה, כאשר היה איתו באמנה, בלי מידה וקצבה תכתב זאת לדור דורים, פעולותיו ומעשיו הכבירים, אשר לזכותו המה שמורים ונצורים,

ה"ה ידידינו הרב החסיד המופלג והמפואר

מוהר"ר רבי **פנחס מנחם ביאלוסטוצקי שליט"א**
גבאי נאמן ומנהל קרן הבנין בית מדרשינו בעיה"ק ירושלים

לרגל תת ה' שמחה במעונו בלידת בתו למז"ט

מעומק לבנו, ובטוב הכרתינו, נשגר ברכתינו, לכבוד יקרנו, יהיה ממרומים זאת הברכה, בשיר ושבחה, יוסיף ה' ככה, מזל לא טבא, בחדוה ועוז לאריכות ימים, וטובים שנים, לגדל הבנים, באור פנים, מרוב כל טרף לא יחסר, ביתו מליאה בר, נר מצוה ותורה אור, לדור ודור, ולעולם לא ימוט ויזכה לגדלו ולחנכו, כנשר יעיר קנו, עם כל נפשות ביתו, וה' יהיה עימו, להצליח דרכו בבריאות השלימה, בלב שמחה, רעננה ודשינה, עדי נזכה לתחיה, מה' הטוב

המברכים אסירי התודה
אנשי שלומינו בעיה"ק ירושלים תובב"א